

QVADERNS D'ESTVDI

ANY II. VOL. I. NÚM. 3

DESEMBRE 1916

QVADERN COMMEMORATIU DEL CENTENARI DE RAMÓN LULL

ELS GRANS IMPACIENTS DE L'UNITAT

És sobre tot través de Leibniz que el modern estudiós d'història de la filosofia pot comprendre els aspectes centrals del pensament de Ramón Lull. D'un cap a l'altre de la cadena de segles que'ls separa, aquests dos gegants del pensament s'assemblen dins una nota comú: la set d'unitat, l'exigència d'unitat... Heu's-aquí dues ments per les quals una idea dispersa, un coneixement dispers, una institució o un esforç dispersos, representen sempre una cosa monstruosa.

La ciència dels homes és psicològicament filla de pare i mare: el pare es diu instint de curiositat; la mare, exigència de racionalitat: «Nous» i «Aletheia» en podríem dir-ne en terminologia d'alexandri. Del primer en ve per resultat la conquesta de noves veritats; de la segona, la legitimació i sistematització de les veritats adquirides. Tots dos elements són a la ciència indispensables: de la curiositat sola en sortiria, si en sortia alguna cosa, un pur saber, que podria restar en un diletantisme pur: la racionalitat tota sola produiria una ciència exclusivament orientada devès l'acció i en la qual la part de llibertat, la part de joc restaria en una mutiladora absència.

Alguna vegada, qui aquestes línies escriu ha comentat una anèdota, ben curiosa i picant, de la juvenesa de Darwin. En la seva Autobiografia es troba referit que llavors, quan tot just debutava en el viure científic i dins ell servava segurament, més que el ca-

ràcter de naturalista, el de sportman de l'història natural, ell havia acompanyat el geòleg Sedgwick en una excursió científica. Darwin reportà a Sedgwick que un camperol havia trobat, en un antic camí de pedrers, pròxim a Shrewsbury un gran closca de voluta dels tròpics com les que el rústec coneixia per haver-les trobat, en guisa d'ornament damunt les xemencies dels cottages. Sedgwick no va donar a aquesta informació cap importància: va dir al seu in-
 expert acompanyant que segurament si la closca era realment trobada allí, és que l'hi hauria gitat algú; però que, encara que realment es tractés de la revelació d'un fet geològic, «la cosa fóra perjudicial a la geologia, perquè tiraria per terra tot allò que es sabia sobre els dipòsits superficials del comtat de Jirland». L'exigència de racionalitat, el dret de la ciència feta, parla en aquest moment per boca de Sedgwick: parla en termes que en podríem dir cínics... I quasi amb tant de follia com quan, no gaire més tard, per boca d'August Comte, declarava a priori impossible l'estudi de la composició química dels astres: i això quan l'anàlisi espectral era ja una bella realitat científica.

Darwin no degué fer massa cas del tabú de son mestre: perquè el fet és que més tard, tornant a la seva meditació l'irracional tema de la voluta, no l'abandonà fins a trobar ell mateix en aquells llocs restes de closques i deduir que es tractava d'espècies àrtiques, explicades pel fet que aquell antic camí de pedrera datava del període glaciari. Tampoc els astrònoms s'aturaren pel tabú d'August Comte i anaren aportant progressivament fets nous a la ciència que el filòsof positivista havia declarat impossible... La curiositat, força de dispersió, com és força de renovació, no cura si els fets que ella aporta en botí encaixen o no dins la legalitat vigent de la ciència en una hora dada. Però heu's-aquí que les adquisicions d'ella van consolidant-se, així una capa geològica, passada la prístina fervor; a poc a poc han entrat a formar part del sistema general científic i han pogut conjuguar-se dins l'unitat d'ell. Venen llavors itals adquisicions a formar part integrant de la legalitat nova, la racionalitat nova, la que oposarà resistència a les adquisicions disper-

sadores del demà. Et sic itur ad astra; i així en cursa de salts i sobresalts, en successió de conflictes i desordres, però conflictes i desordres que es fonen, quan són vistos amb prou allunyament, en la serena ordinació d'una línia.

Ara, l'actitut del pensador segons Seny, la del que sab viure i filosofar segons canon d'Ironia, la de l'Home que treballa i que juga estarà en amar l'unitat, garantia de la racionalitat, que és la valor suprema de l'acció i del pensament; però en no impacientar-se massa davant de la dispersió, ni solament de la contradicció entre les parts que formen el tresor universal del saber. L'home de Seny acceptarà tot d'un cop, quan els seus mitjans de crítica no li permetin d'estalviar-s'ho, la geologia de Sedgwick i la possibilitat que volutes fòsils es trobin en el comtat de Jirland. L'home de Seny no trobarà massa dificultat en regir-se alhora pel sistema d'organització de les ciències per August Comte, amb llei dels tres estats i tot, i per les novetats dels astrònoms quan comencin la llur contribució a l'estudi de la composició química dels astres. L'home de Seny no s'espantarà avui davant l'antitesi que la termodinàmica porta a la mecànica i pendrà tots junts el principi de la conservació de l'energia, i el principi de la degradació de l'energia, sense pretendre que l'acceptació del segon enruni totalment les concepcions mecanicistes i atomistes del saber dels físics, ni que l'ultrancera absorció pel primer inutilisi el segon fins a deixar-li només que la valor d'alguna cosa il·lusòria o de relativitat extrema.

La manca d'una paciència així davant els aspectes de disgregació del saber és la que fa la grandesa i la tragèdia dels grans aturmentats de l'unitat, d'un Leibniz o d'un Ramon Lull. I son efecte remot és el que, esdevingut l'envelliment ràpid de les concepcions, ja inadeguades elles a les noves etapes de legalitat dins la ciència, dona tan sovint als impertèrrits lul·lisme o leibnizisme, més que no pas el caràcter d'escoles, el caràcter de tossuderies.

EL GUAITA

LA VIDA DE RAMÓN LULL

La tradició senyala els 25 dies del mes de gener de l'any de la salutífera Encarnació 1232 per la naixença de Ramon Lull. Ni el dia cert del naixement ni el dia cert de sa mort se salvaren de la rapacitat del temps oblidadís. Així, aquella gran vida, inquieta i udoladora com una mar, apar més misteriosa i fluctuant dins ses vastes riberes incertes.

Son pare fou Ramon Lull, d'alta nissaga catalana, qui portà al conqueriment de Mallorca son heroisme juvenivol, guardonat amb llarguesa, com és de veure en el *Libre del Repartiment*. Sa mare fou Elisabet d'Erill, estèril i sospiròsa, com les mares dels Patriarques.

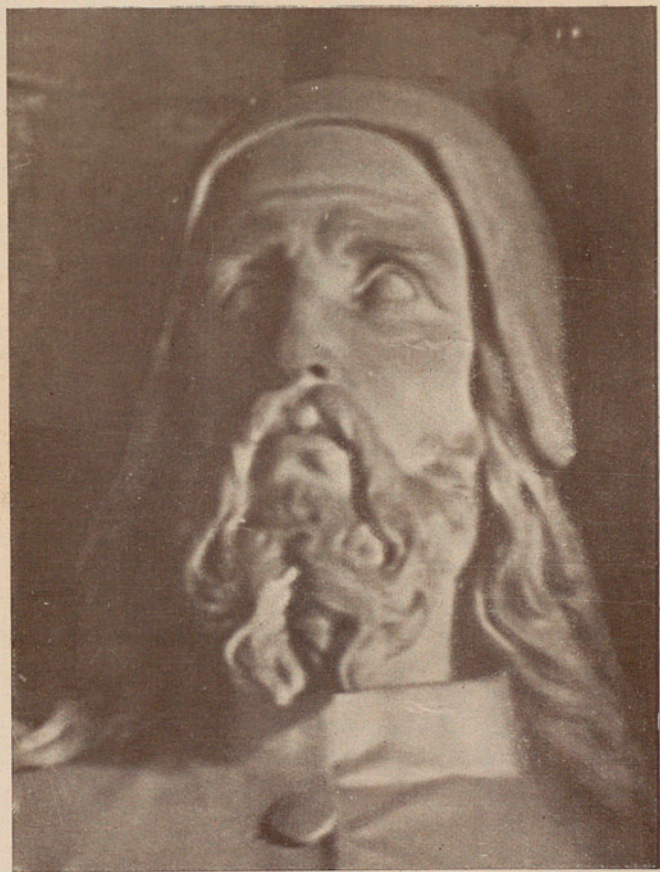
Bells trets d'educació infantil hi han escampats en els primers fulls de l'enorme *Libre d'Evast e Blanquerna*, i tot un capítol, ço és saber, «De nudriment», en el llibre de *Doctrina pueril*, el qual fa pensar en el nudriment que degué rebre Ramon. Dida sana, neta de pecat i exempta de mals vicis, li degué oferir la casta ubertat del pit; fins als vuit anys, abandonat a casa de sos pares «al curs de la natura», i complida la vuitena d'anys, posat a l'estudi. Sembla ben bé que és autobiogràfica aquella anècdota que reconta, és a saber, que Aloma donà a son fill Blanquerna, ans que anés a l'escola, de matí, carn rostida per almorzar, i després un *flaó*, llaminadura casolana que encara coneixen els minyons mallorquins, per tal que el mengés a l'escola si li venia sabor de menjar. Quan Evast, son pare, ho sabé, reprengué en gran manera Aloma i digué-li que als infants no deu hom donar a almorzar de matí sinó pa tan solament, perquè no s'avesin a ésser golosos ni llépols, i perquè no perdin la sabor de menjar en taula quan és hora de dinar...

Com gat qui pas tost per brases, segons una imatge que més

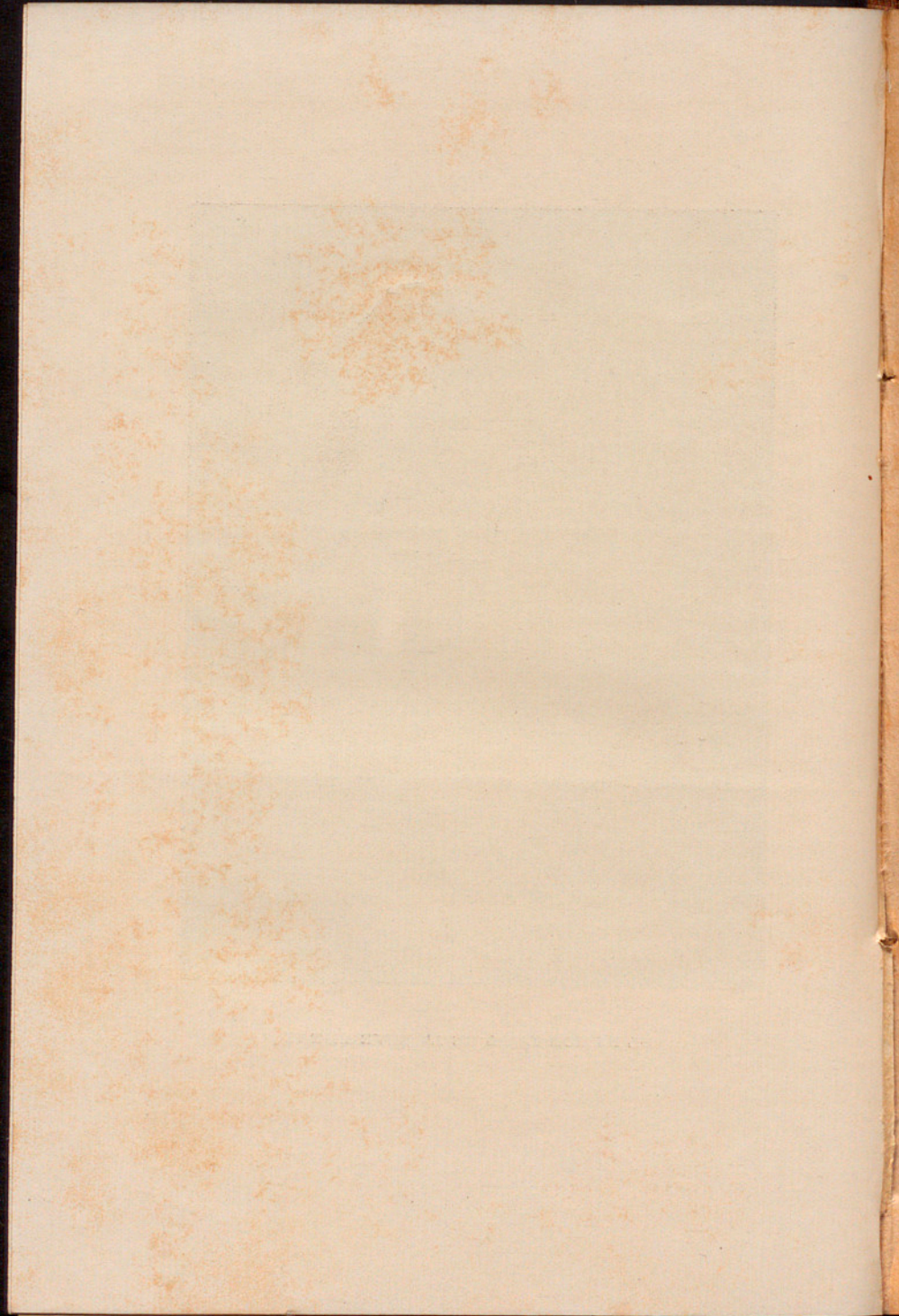
2011-12-15 11:11

EL RAMON LULL DE L'INSTITUT

EL RAMON LULL DE L'UNIVERSITAT

envant li va plaure, passà per damunt la gràmatica, és a saber, el llatí, i la lògica, i la retòrica, i la filosofia natural, i la ciència de medecina i la ciència de teologia; per tot el cicle de coneixements que aleshores s'exigien dels joves de l'estament de Ramón. Més indòmit encara que un jove esparver, no li valien cops, ni penes, ni plaers, ni amoixaments ni maestríes.

A l'edat de tretze o quatorze anys el rei En Jaume el Conqueridor el prengué per patge. Ramón el seguí per plans i per munts, per llocs deserts i per llocs poblats, per aigües dolces i per aigües salades. I el cor de Ramón Lull creixia a la mida del cor del gran rei En Jaume, el qual el féu senescal i majordom de l'Hereu de Mallorca.

Es mullerà amb la noble dòna Na Blanca Picany; i d'ella n'hagué dos fills: Domènec o Domingo, l'amable fill al qual dedicà el llibre de *Doctrina pueril*, del qual no se'n sab quasi res, i Magdalena, que fou més tard muller de Pere de Sentmenat, un i altre mentats en el testament que va fer a la darrería de sa vida. Però, mullerat i tot, encara tranuitava, component «vanes cançons», per expugnar la castetat d'una dama que li plaia. En una d'aquestes nits de febre fou que li aparegué Jesús crucificat, que l'omplí de terror. No n'hi hagué prou encara amb aquesta única aparició per convertir-lo. Fou mester que Jesucrist li aparegués cinc vegades. Començà de pensar en si mateix què podrien significar tan repetides aparicions. Sa consciència li digué que aquestes aparicions per altra cosa no eren, sinó perquè, abandonant el món, s'entregués al servei del Senyor Jesucrist.

La contrició visità son cor i pujà aigua a sos ulls; i d'aquell dia ençà fou radicalment trasmudat de mal en bé.

«L'Amic gità de la cambra totes coses perquè hi cabés son Amat.»

Fou en aquesta gran crisi de sa vida que concebé aquells tres desigs, misteriosa caramida que va atreure invenciblement tots els seus actes, i vers la qual tota ella poderosament i fidelissimament s'orientà: *enyorament de vermells vestiments* o sia set

entranyable de martiri; *endreçament d'infeels que ignorantment van a perdement*, i redacció d'un llibre d'incontrastable eficàcia contra les errors dels errats.

I tot seguit començà l'infatigable trescalamena de pelegrinacions. Amb intent de no tornar mai més a Mallorca, inaugurà un bell jorn ses inlassables romeries. Anà al santuari de Nostra Dòna de Roc-Amador, en les muntanyes de la Vascònia. Anà a la muntanya-miracle de Montserrat. Ja una centella de la divina legenda havia passat per damunt les muntanyes mallorquines de Lluc, com una estrella filadora. Arribà fins a Sant Jaume de Galícia, extrema fita de l'Espanya. Tal vegada anà fins a Roma; tal vegada arribà a la Santa Terra d'Ultramar... De retorn a Barcelona, va voler pendre consell de Fra Ramón de Penyafort, confessor de reis, — de reis i de papes.

Ramón Lull meditava anar des d'allà al «gran estudi de París per apendre gramàtica e altres ciències, mitjançant les quals e amb l'ajuda de nostre Senyor pogués donar conclusió al seu sant propòsit». Ramón de Penyafort el dissuadí i li aconsellà que se'n tornés a Mallorca.

De boca d'un esclau sarraí que comprà aprenia Ramón, en hòrrid aprenentatge, la llengua moresca, arma essencial pel seu futur apostolat. Aspra i tenacíssima fou la lluita que hagué de lluitar Ramón per domar el monstre. Nou anys li calgueren per saber i entendre la llengua aràbica. Ja que la sabia, demanà a Deu que li donés devoció per lloar-lo i beneir-lo en la llengua aràbica, i que l'armés de la divina fortalesa que s'era mester, per inaugurar el seu immens apostolat, no tement cap pena ni violència que li pogués ésser feta per cap home «qui sia en lengua aràbica, ni en altra».

I se'n muntà a Randa, a la llibertat espiritual del desert. El puig de Randa s'eleva silenciós i meditatiu damunt el pla de Mallorca, florit de flors d'austeritat, de cards i d'albons, i ple de sòbries cadeneres místiques. Allà dalt hi puja, transformat en música, l'esquelleig de les ramades lentes, i s'hi abat l'ombra

de les ales dels corbs, amics dels antics profetes, que fan pensar en Elías i en sant Pau. Vuit dies feia que hi era quan rebé la llanternada d'espiritual il·lustració per fer el llibre, per convertir els errats. Mirava el cel atentament i es sentí invadit d'una sobtada irrupció de llum. El llibre incontrastable que hi concebé i hi va escriure fou l'*Art general*. Allà dalt s'hi bastí una ermita, i hi sojornà més de quatre mesos, pregant a Deu de dia i de nit que el prosperés misericordiosament a ell i al llibre, per glòria seva i per profit de la santa Església Romana.

Un dia hi va rebre la visita d'un pastor misteriós. Ni abans l'havia vist mai, ni després ningú li sabé dir qui era. Aquell pastor unguí amb la rosada de ses llàgrimes fresques les fresques fulles del llibre escrit; i com si Ramón fos un profeta predestinat a gloriores missions, el signà amplament amb el signe de la Creu.

De tres desigs ja n'havia complit un: ja tenia fet el llibre incontrastable. Ramón abandonà la magra muntanya de la Visió, lo «mont de l'Amat», on l'enteniment s'era exalçat i l'amor s'era doblada, per anar-se'n a Miramar, on, a instàncies seves, el rei de Mallorca edificà i dotà un monastir en el qual poguessen viure tretze frares que aprenguessen la llengua moresca, per *convertir els injeels*. Això era el començ de l'execució del seu segon desig. Damunt *el tremolar de la marina*, entre una vinya i un fonollar, s'alçava el primer col·legi de llengües orientals, humil com un niu en mig de les salvatges selves, i íntim i ardent com cenacle. De l'època del seu bell-viure a Miramar és l'obra cabdal de Ramón, el gran *Libre de Contemplació en Deu*, i també el *Libre de l'Orde de Cavalleria*. I arbres de Miramar devien ésser també els bells arbres que plovién ombra i calma damunt les discussions del *Gentil e dels Tres savis*, vinclant graciosament la cortesia de llurs branques.

Però Ramón no era cridat a l'èxtasi. Una prometença materna el degué votar a les ventades i a les tempestes; i la visió continua del mar el devia tentar amb la suggestió de sos innombrables camins. Ramón, el foll, deixà la benanança de Miramar i se'n

anà a Roma, on negocià amb la cort apostòlica l'establiment de diverses cases «segons la manera del monastir de Miramar, qui és en l'illa de Mallorca». De Roma prengué la via d'Alemanya, on contragué coneixença personal i ben afectuosa amb l'emperador. Aquest emperador no pot ésser altre sinó Rodolf d'Habsburg. I anà per primera volta a Berberia, on l'esperaven els *vermells vestiments*, i arribà a Terra Santa d'Ultramar. És impossible seguir punt per punt l'itinerari. Semblava que fos alat, diu un biògraf; i qui és capaç de seguir l'inquieta volada d'un ocell? Davant el Sant Sepulcre plorà de veure que només hi cremaven dues llànties — de les quals una era trencada — i amb obliqües mirades d'espia mirava per quina part se podria introduir victoriosament l'espasa dels prínceps cristians per recobrar el llit del veritable Salomó. I tot seguit es deixa veure a Perpinyà, on compongué els rims de *Lo peccat de N'Adam*, a requesta del rei de Mallorca; i de Perpinyà passa a Montpeller, on assisteix a un capítol general de Predicadors, i dóna forma, dins aquell repòs, al viu formigueig de coses que havia vistes o oïdes o imaginades. El llibre que hi va escriure és el *Blanquerna*. Dins la bella boscuria de llibres l'ulians aquest llibre n'és el roure central, sagrat i prestigiós, on l'eixam d'impressions s'hi penjà en raïm trepidant de brunzedissa.

I poc temps després arriba a la cort de Roma, «on trobà lo sant Pare qui llavors era mort de fresc». Aquest sant Pare, mort de fresc, era el papa Martí IV, qui passà d'aquesta present vida a l'altra pel mes de Març de 1285. Durant aquest sojorn de Roma, hi escrigué Ramón el llibre en rims de *Los Cent Noms de Deu*, obra de talismànica virtut, segons la ment de Ramón, i rival en bellesa de l'Alcorà, germana del psalteri, i que, com el psalteri, convenia que fos posada en bell llatí i fos cantada en les esglèsies.

Després d'aquest viatge buit a la cort de Roma, Ramón «se'n tornà la via de París». En son gran estudi, o sia en la Universitat de la Sorbona, li assignà Mestre Britolt, ço és saber,

Berthauld de Saint-Denys, una aula perquè hi expliqués la seva *Art*. Els escolans el motejaven de Mestre Ramón Barba-florida; bell mot que no li va desplaure, com sia cosa que ell mateix se l'aplicà en l'ofrena d'un de sos llibres a Felip lo Bell: *ego, Raymondus Barba-floridus...* Però aviat Ramón se convencé que la seva *Art* no interessava gens als escolans de la Sorbona pels quals «trop era subtil ad entendre». Se conegué fracassat «per manera de saber» i intentà reïxir «per manera d'amor».

Fruit d'aquesta nova orientació és el bell llibre *Felix de les Maravelles del món*, escrit a París, durant el seu primer infructuós mestratge en la Sorbona.

De la ciutat de París, on s'estava «en tristícia e languiment», retornà Ramón a Montpeller. A Montpeller hi explicà la seva *Art*, i hi va escriure el dolç *Libre de Santa Maria*, que en una hora amargosa fou per Ramón conortament i unció fortificadora de bàlsem i de vi.

En la primeria de l'any 1292 Ramón se troba a Gènova. En aquesta ciutat malaltejà de greu malaltia corporal i de fonda crisi espiritual. Aquesta doble malaltia li destorbà per un cert temps del passatge a Berberia, on volia anar a inaugurar, ell tot sol, el seu generós apostolat; però un bell dia de partença, d'amagat de sos amics, s'embarcà «amb sos llibres» sota la creu de l'arbre i de les antenes, i arribà en salvament a les costeres africanes i dins la plaça bullent de Tunis començà ses predicacions. *Si la paraula de Deu no és lligada*, emperò fou encarcerat l'apòstol que la predicava; i fou publicat un band pel qual se'l foragitava de Tunis. De Tunis, després d'un amagatall de tres mesos, en el port, arribà a la ciutat italiana de Nàpols, on entregà al papa Celestí V la famosa *Petició de Ramón*.

Insospitadament el papa Celestí renuncià l'apostolical senyoria, i, en lloc seu, fou entronitzat Bonifaci VIII. També al papa Bonifaci presentà Ramón ses peticions i l'instà oportunament i inoportunament... I un dia es cansà la pacient esperança d'aquest vell longànim. Se pensà que no conseguiria res; i amb la cara

amagrida entre les mans i amb el pit sospirant i panteixós, sen-
glota dolorosament les cobles del *Desconort*.

Després de la desolació del *Desconort* podria semblar que la
vida de Ramón havia d'ésser un areny per sempre més. Però no;
en la mateixa ciutat de Roma reaccionava amb potència insos-
pitada, escrivint una de ses obres més belles i més vastes, *l'Arbre
de Sciència*. I un cop acabada — la començà el jorn festival de
Sant Miquel Arcàngel de l'any 1295 i la finí al primer dia d'Abril
de 1296, — veient Ramón que del sant Pare no'n conseguiria
res, se'n anà a Gènova, pervingué al rei de Mallorca, i tornà
pendre el camí de París, i el seu ensenyament en la Sorbona.
Encara que fos aquesta vegada escoltat amb interès major que
no la primera, prou conegué Ramón que no en treia tot el fruit
que tenia dret a esperar; i així com l'altra volta hi va escriure
el *Félix*, aquesta hi compilà el gentilíssim *Arbre de filosofia d'Amor*,
finit prop de París — en una bella selva espessa d'arbres, abun-
dosa de fontanes, prats i ribatges, d'ocells i de bèsties salvatges—
en l'any 1298, i n'oferí un trellat en llatí al bon rei de França i un
trellat *en vulgar a la molt noble, sàvia e bona regina de França*,
Joana de Navarra, *per ço que el multipliquin en el regne de França*.
En aquest mateix sojorn de París fou escrit l'alat i sinceríssim
Cant de Ramón:

Novell saber hai atrobat:
pot hom conèixer veritat
e destruir la falsetat;
sarrains seràn batejat,
tartres, jueus e mant errat
per lo saber que Deu m'ha dat.

.....

Dos anys estigué Ramón a París; i li revingué l'enyorament
de Mallorca. De passada s'aturà a Barcelona, per veure-hi el rei
d'Aragó, qui hi arribava victoriós de son germà Fadric, rei de

Sicília, i aquí escrigué el *Dictat de Ramón*, endreçat a Jaume II, «Humil rei d'alta corona»; obtingué llicència per predicar dins les sinagogues i mesquides del regne; i a ell i a la seva muller Dona Blanca els féu gentil ofrena del *Libre de Oració*.

La nova, exagerada pels mil ecos de la Fama, arribada a Mallorca tardanament, ço és saber, que el gran Tartre havia conquistat tot el regne de Síria, va fer que deixés precipitadament l'Illa nàdiva i s'embarqués cap a Xipre. Allà trobà que la tal nova era estada falsa. Però perquè la seva anada allà no fos estèril, demanà al rei que obligués a anar sentir-li les seves predicacions alguns heretges que hi havien, segur que serien encadenats per la cadena d'or de la dolça Persuasió. Poca cura n'hagué el rei de Xipre; i jasía que els heretges no anaven a Ramón, Ramón anà als heretges, i els confonía «amb predicacions e disputes». I aquí tornà caure malalt. Per sos domèstics, qui el pensaven, fou emmatzinat, amb l'intent d'apoderar-se dels béns de l'home de Deu. El verí no fou mortal, i Ramón sentint-ne l'efecte, els donà comiat i se'n anà a Famagosta, on l'acollí el Gran Mestre dels Templers. I ara comença un embull de viatges inextricable, acusat per l'*explicit* dels llibres que en aquests temps escrivia. Xipre, Rodes, Malta, Mallorca, Gènova, Montpeller, foren tocats pel peu fugitiu de l'apòstol amb ales. Encara tornà a París, on llegí la seva *Art* i compilà diversos llibres. De París tornà al sant pare Clement V; dels peus del Sant Pare s'aixecà per anar a Mallorca, i d'aquí «passa en Berbería, en la terra de Bugía», on fou més en presó, de la qual fou extort per les súpliques dels mercaders catalans i genovesos. A punt d'arribar a Pisa, patí naufragi, del qual se'n alliberà «perduts emperò els llibres», ço és, la meitat de la seva ànima. En la ciutat de Pisa predicà creuada i concità contra els sarraïns les *armes piadoses*: la predicació fou ben acollida pel Comú de Pisa i per la ciutat de Gènova, la qual per l'empresa oferí trenta mil florins. De Gènova anà a Avinyó, on era el Sant Pare. I d'Avinyó tornà a París, on llegí la seva *Art*. Aquesta volta no solament anaren a sentir-lo estudiants, sinó

també gran multitud de mestres, «los quals testificaren que la dita santa sciència e doctrina era corroborada, no tan solament per raons de filosofia, mes encara per principis e regles de santa Teologia...»

L'any 1311 el papa Clement V convocà concili en la ciutat de Viena. I al Concili se'n anà Ramón. Camí del Concili s'encontrà amb aquell ardiaca, Pere, qui el motejà de fantàstic i fracassat, i amb el qual s'enxarxà en tan graciosa discussió. I als 27 dies del mes d'Abril de 1313, dicta Ramón son testament en la ciutat de Mallorca. Escriu encara el bell llibre de *Consolació d'ermità*, i té frisança de madurar tot el poncellatge hivernenc del seu pensament, com si ja presentís la pedregada.

Als 14 dies del mes d'Agost de 1314 Mestre Ramón Lull des de Mallorca s'embarca en una nau per transfretar i anar a Bugia; i l'acompanyen honradament els Jurats. Se'n porta les temudes recomanacions del rei Jaume II d'Aragó pel rei de Tunis. El mateix Jaume II, a prec del Mestre, sol·licita del pare guardià dels Menorets de Lleida que li sia tramès son deixeble Fra Simó de Puigcerdà, per tal que li ajudi en ses darrerenes tasques d'apostolat. La lletra destrueix la data tradicional de la mort de Ramón Lull, com sia que fou donada a Barcelona als 5 dies del mes de Agost de 1315; i encara n'hi ha una altra, dels 29 dies d'Octubre.

No existeixen documents d'irrefragable certitud històrica que obliguin a dubtar del martiri de Ramón Lull, que una tradició mai interrompuda diu que fou per lapidació. Ses llargues anyorances dels vermells vestiments bellament mereixien ésser guardonades; i l'esperança prèsga de Ramón en alguns de sos llibres la consignà. I així s'apaga aquesta vida gloriosa, allà d'allà del mar, dins un misteri de sang i dins una magnífica conflagració de porpra.

LLORENÇ RIBER

ANTOLOGIA FILOSÒFICA LULIANA

DE LA HIPÒTESI (SUPOSICIÓ)

Bo és, doncs, que en el principi de l'investigació la primera regla sigui el suposar possible que l'una i l'altra part de la contradicció sigui vera o bé falsa; amb que a aquesta suposició s'ordenin les potències de l'ànima, de manera que en l'obrar siguin iguals, això és, que la memòria tant esmenti, i no més sovint, quant l'enteniment entén, i a l'inrevés. I que la voluntat res no pot hipotèticament possible o necessari suposar en l'absència d'entendre, sí però pot a plaer ultra l'impossibilitat d'entendre. D'on, així com en la suposició l'acte de voluntat precedeix a l'acte de memòria i d'enteniment quant a allò que es suposa, així en l'enquesta de la memòria i de l'enteniment l'acte de memòria i d'enteniment ha de precedir a l'acte de voluntat, i tots tres actes junts han de concórrer igualment en fer el jui; talment, això és, que si l'objecte és ver, feta l'enquesta la voluntat l'estimi tant, com l'enteniment i la memòria afirmativament l'atenyen; si però és fals, ha d'odiar-lo en tanta quantitat com l'enteniment i la memòria negativament l'atenyen i viceversa. D'on tenim necessàriament aquestes condicions, és a saber, que la memòria és retentiva en virtut de l'enteniment i de la voluntat, i l'enteniment discretiu en virtut de la memòria i de la voluntat, i la voluntat electiva en virtut de la memòria i de l'enteniment, i qualsevulla d'aquestes potències mou l'altra i a si mateixa cap a la fi d'ella i de les altres. D'on com més puguin aquestes potències igualar-se recíprocament en l'accepció dels llurs objectes, tant amb major principi, amb major medi, amb major fi procediran per raó d'elles a la conclusió, perquè així estan més aparellades a acceptar més verament els seus objectes. Utilíssima és, doncs, aquesta regla en el començ de l'investigació.

(*Ars Invent. Verit.* Distinct. II, Reg. B.)

DELS PUNTS TRANSCENDENTS

En tota matèria diem que hom pot trobar un punt transcendent. Es causat el punt transcendent de l'excés que una de les potències

de l'home té sobre una altra, o de vegades sobre si mateixa per tal com, en confluïr a un objecte, elles segons la seva pròpia natura atenyen desigualment la realitat d'aquest objecte, talment que de natura de cadascuna és negar enllà de la quantitat del seu atènyer. Així nega allò, que una altra potència ateny per excés sobre ella. I com sigui que l'excés llur és natural, és manifest per si, puix tant com el sentit ateny sentint, tant l'imaginació s'imagina, i enllà; i tant com s'imagina l'imaginació, tant entén l'enteniment, i enllà; i tant de la realitat com entén l'enteniment en un objecte, tant hi ha en ell, i enllà. Perquè si no, impossible fóra la suposició enllà de l'enteniment, i per consegüent ni la fe ni l'opinió no existirien. I aquí transcendeix l'enteniment, entenent-se a si mateix, que són necessàriament algunes coses, que ell no entén.

Certs, doncs, d'aquests punts transcendents són causats d'això que una potència excedeix l'altra (com s'ha dit), puix per tal com l'enteniment, que és la potència superior, està unida naturalment amb l'imaginació i el sentit, i per elles entenent afirma i nega coses, que sense elles no podria naturalment atènyer, així té inclinació a negar allò que les dues dites potències inferiors neguen, o bé afirmar aquelles que elles afirmen. I aleshores (mentre obra així) també la necessària raó d'aquell excés que té sobre elles, el precisa al contrari, transcendeix, forçat, la dita inclinació natural que té a les dites potències, i romàn en la raó i necessitat del seu excés, afirmant el que les dites potències neguen, o bé negant el que elles afirmen.

Certs, ara, dels punts transcendents són causats d'això que l'enteniment transcendeix, per raó de l'objecte, la raó de si mateix (com ja hem dit), i aqueixos són més forts que els primers. De quina manera en tota matèria es troben punts d'aquesta mena, ara ho volem exemplificar, i de primer començarem per la natura elemental; després, avençant grau per grau, passarem segon a la natura vegetativa, terç a la sensitiva, quart a l'imaginativa, cinquè a l'intel·lectiva, sisè a la moral, setè a la celestial, vuitè a l'angèlica, novè a la divina.

(*Ars Invent. Verit.*, Distinct. III, Reg. VIII.)

COM HOME COGITA EN LES CONCORDANCIES I EN LES CONTRARIETATS
QUE SON ENTRE FE I RAÓ.

Fe, Senyor, és tan excel·lent cosa i tan noble, que passa part els termes on raó és termenada i conclosa; car de tals coses tracta fe, que raó ni enteniment d'home no pot tractar ni entendre d'aquelles coses que hom tracta per creença i per fe. En ço que fe tracta pus altament i pus noble que raó, per açò, Senyor, és significat que fe està tota en les coses intel·lectuals, sense empatxament de les coses sensuais; i car raó no pot bastar ni atènyer a les excel·lents coses a les quals home basta per fe, per açò és significat que raó està en les coses sensuais i en les intel·lectuals.

Vós, Senyor, qui feu abundós el cor dels vostres amadors d'amors i els ulls de plors, sabeu que fe no detria entre ver i fals; car afermadament creu sense nul·la dubitació. Mes de raó, Senyor, no és enaixí; car raó primerament ans que aferme encerca entre ver i fals, i quan ha detriat entre ver i no ver, adoncs aferma quals coses són veres ni quals són contràries de veres. Fe és a vegades contrària a raó per ço car no la deixa detriar ni encercar en les coses cregudes sens nul·la dubitació; i raó és, Senyor, a vegades contrariant a fe, en ço que les coses que fe creu sense dubitació, aporta en dubte per encercament i per detriament entre ver i no ver. Quan home, Senyor, ha llongament posseïda fe sense dubitació, amb acabada afirmació, quan s'esdevé que raó la vol alterar i mudar per dubitació, adoncs és greu cosa a raó que la pusca vèncer, ni sobrar ni alterar. Emperò, Senyor, per llonga disputació i per moltes demostracions i de raons, altereja hom la fe de son adversari, el davalla hom de sa fe i li fa entendre raó: la qual raó li demostra sia veritat o falsetat en aquella cosa en què l'ha posseït.

Ah Rei sant, gloriós, que tots regnats governeu! Fe és cosa que pot ésser en veritat o en falsetat, car fe no detria en cosa en la qual pot hom haver creència; i raó, Senyor, nul temps no està si no en veritat. On, ço perquè creència pot ésser en veritat o en falsetat, és per ço car fe no detria entre ver i fals: mes car raó detria entre ver i fals, per açò convé que tot ço que sia raó sia ver. Enaixí com fe i raó es contrasten, Senyor, en algunes coses, enaixí es concorden en altres; car enaixí com fe vol estar en les coses altes i no vol da-

vallar a entendre les raons, enaixí raó puja en les coses altes, les quals davalla a son enteniment i a sa coneixença. Quan la fe està altament i la raó puja a ella, adoncs, Senyor, es convenen fe i raó; car la fe dóna exaltació a la raó, i per l'excel·lent altesa de la fe s'avirtúa i s'ennobleix raó quan pot atènyer per coneixença en les coses que fe ateny per creència, i quan la fe no pot atènyer a les alteses i a les nobleses en les quals fe ateny per creència. On, pus la raó puja i treballa a entendre, pus exalça la fe quan nos deixa atènyer a raó. On, per ço quan vera fe i raó puja l'una per l'altra, per açò, Senyor, hi ha concordança i benvolença entre fe i raó, per ço car l'una és avirtuada per l'altra segons aquesta manera.

Oh Vós, Senyor dels senyors, amable sobre totes amors! El primer escaló on raó comença a pujar és les coses sensuales, i el sobirà escaló on puja és, Senyor, les coses intel·lectuals, per les quals raó no abasta a pujar. Mes no és enaixí de fer, car l'escaló on fe comença a pujar és, Senyor, en les intel·lectuals soses, i d'elles puja a creure per l'intel·lectualitat de l'home. On, per raó quan fe sobrepuja raó, en ço que fe puja per enteniment i raó feneix dintre els termes d'enteniment, per açò, Senyor, és dit que vera fe val molt més i és pus noble cosa que raó, per ço car pus alt ateny que raó. Enaixí com el foc ha natura i propietat d'ésser el pus alt element, enaixí, Senyor, fe ha natura d'ésser pus alt que raó, car l'ús i l'operació de raó és composta en home actualment de sensualitat i d'intel·lectualitat; mes fe no es compón, ans és cosa simple estant pels extrems d'intel·lectualitats enteses.

Oh Vós, Senyor, del qual esperem gràcia i benedicció! Molts són els homes que no saben anar ni per raons ni per fe, car quan cuiden seguir la manera de raó, ells segueixen la manera de fe, i quan cuiden seguir la manera de fe, ells segueixen la manera de raó: i per açò, Senyor, esdevenen semblants a les bèsties i són sense fe i raó en llur esputació. On, tot home, Senyor, que vulla usar de fe i de raó, convé de necessitat que haja coneixement de fe i de raó, per tal que en les coses on es convé fe, que haja fe, i en les coses on ha mester raó, que hi sia encercada raó. Qui vol, Senyor, seguir l'esclau de raó, vaja per concordances, per semblances i per mutacions, de les sensualitats a les intel·lectualitats i de les intel·lectualitats a les sensualitats; car amb tals encercaments seguirà l'esclau de raó; i

qui vol, Senyor, seguir l'esclau de fe, pugui sa pensa per son enteniment, i cregui ço que no pot cabre en son enteniment.

Ah Senyor fort, en el qual són totes nostres forces i tots nostres restauraments! Nul·la hora que les coses sensuais empatxen en home les coses intel·lectuals, no pot usar home acabadament de raó. On, qui acabadament vulla, Senyor, usar de raó, faci estar sa raó en les coses intel·lectuals sense embargament de les coses sensuais. Enaixí quan raó, Senyor, s'embarga per l'empatxament de les coses sensuais a les intel·lectuals, enaixí s'embarga i s'empatxa per encerament de raons i de demostracions en aquelles coses en les quals fe és estant sense demostració de raons. Quan la racionalitat de l'home no ha sobre sí vera creència, i la creència que ha sobre sa raó és falsa, adoncs convé de necessària que la raó sia falsa; i quan dejús la fe de l'home no ha vera raó, es cové de necessitat que la creència sia falsa: i açò esdevé, Senyor, per ço car segons vera disposició i vera ordonació, convé que sots vera fe estigui vera raó, i sobre vera raó hagi vera fe.

Oh Vós, Senyor, qui fóreu crucificat i marturiat en la santa creu! Fe no ha cura d'encercar ocasió concordant ni contrariant, mes tota sa obra és creure ço que raó no pot entendre; mes raó, Senyor, va per altra manera; car raó encerca les ocasions concordants i contrarians i les coses diferents i dissemblants. Ja sia ço, Senyor, que raó no pugui pujar ni atènyer en tan excel·lents alteses quan fe ateny i basta per creència, per tot açò no romàn que raó no atenyi i no basti a entendre si la fe és vera o falsa: car en la vostra bondat i segons la disposició i l'ordonació de la vostra obra, demostra raó qual fe és vera ni qual creència és falsa. Car si la fe que és falsa era vera, encontinent raó daría demostració que Vós no sôu bo ni acabat; i açò demostraria raó pel desordonament que es seguiria si la fe que és falsa era vera; car en tota llei i en tota creència que sia creduda falsament hi ha desconveniment de raó; i pus no sia raó que la falsa llei posseïda per falsa sia vera, raó demostra que aquella fe no ha dignitat d'ésser en ésser.

Nomenat Senyor per tots els pobles, honrat per totes criatures! Tot ço que raó demostra, tot és veritat; i, emperò, tot ço que hom es cuida que sia demostrat per raó, no és veritat. On, el defalliment no està en la raó, enans està en els subjectes desordonats en els quals

raó no ha aparellat quan en ells demostra veritat. On, qui vol apercebre, Senyor, qual cosa és demostrada en veritat, compari la cosa amb la vostra bonesa; i si es convé segons bostra bonesa, és demostrat que és vera; car enaixí com els mariners s'endrecen en llur viatge pel tramuntana, enaixí pot hom endreçar sa racionalitat a demostrar veritat pus que hom segueixi els significats de la vostra bonesa. Quan home, Senyor, pugui haver vera fe o falsa, que vol conèixer qual fe és vera ni qual és falsa, prengui senyal en el vostre acabament; car vera fe tota hora és significant el vostre acabament, i falsa fe tota hora dóna significat que en Vós hagi defalliment. On, quan en Vós no hagi null defalliment, per açò en el vostre acabament és significat qual home és en vera fe ni qual és en fe contrària a veritat. Enaixí quan vera fe, Senyor, engrandeix i ennobleix la raó que li està dejús, enaixí raó ennobelix i engrandeix la vera fe que li és dessus, en ço que demostra la fe ésser vera; i enaixí quan raó ennobleix la fe que és vera quan demostra veritat d'ella, enaixí la ennobleix quan demostra la fe que és falsa ésser falsa: car revelar falsetat és demostrament de veritat.

Oh mirall i resplendor de gràcia i de benedicció! Fe, Senyor, és ocasió a home que entengui raó, i raó és ocasió a home quan hagi fe; car fe fa venir raó en home de potència en acte, adoncs quan home se sotsmet raonablement a amar la llei en la qual usa de fe; i raó fa venir fe de potència en acte, adoncs com demostra raonablement que hom deu haver fe en aquells articles als quals raó no pot atènyer a entendre. Enaixí quan raó encautiva i empresona l'enteniment humà dintre els termes en els quals és terminat, per ço car no ha amb que els pugui eixamplar ni estendre; enaixí, Senyor, vera fe afranqueix i engrandeix a l'home son enteniment, per ço car no el costreny dins els termes on raó el termena. Per ço car la pensa humana, Senyor, se llunya de fe totes les vegades que s'acosta a raó, i es llunya d'entendre totes les vegades que s'acosta a fe, per açò s'esdevé que els uns homes entenen per raons ço que els altres han a creure per defalliment de raons. On, d'aquí es pren que els uns homes han més de fe que els altres, i els uns han més de raó que els altres.

Ordonable Senyor del cel i de la terra! Quan sia cosa que hom pugui guanyar més de mèrit amb vera fe que amb raó, emperó,

Senyor, alguna manera hi ha on hom pot molt més de bé tractar amb raó que amb fe, per ço car millor demostra hom veritat segons raó que segons fe, alguues vegades. On, beneit siau Vós, Senyor Deu; car si home és pus noble i pus virtuós per fe que per raó segons una manera, per altra raó, Senyor, s'esdevé que home és pus noble i pus virtuós per raó que per fe.

(*Llibre de Contemplació*. Distinct. XXVIII, Cap. CLIV.)

COM DEU CREÀ LA PRIMERA MATÈRIA

Oh Deu, honrat Senyor, ple de mercè! Beneït sigueu Vós, qui creàreu la primera matèria de no res; la qual primera matèria és matèria de què són fetes totes les coses havent cosos. Benhaurat Senyor! Vós donàreu propietat a la primera matèria que ella fos rebent divisió d'animals, de vegetables, de gèneres, d'espècies, de formes diverses i dels individus. Plac a Vós, Senyor Deu, que la matèria primera en quant si mateixa no sia creixent ni minvant; ans la teniu i la conserveu d'aquella quantitat en la qual la creàreu. On, ço en què matèria creix o minva, sí és en els individus compostos d'ella.

Poderós Senyor, ple de totes forces! Amat, grait i servit siau Vós; car Vós haveu creada la primera matèria en tal estament, que ella és subjecta a dues coses contrariants, les quals són forma i privació de forma. Car la matèria dels individus reb forma i mudament d'una forma en altra forma, qui ve de privació.

...Sobirà Senyor, piadós donador de glòria! La primera matèria la qual Vós haveu creada de no res, entenem en dues maneres: l'una és segons les coses sentides, i l'altra és segons les coses intel·lectuals. Quan l'entendem segons les coses sentides és, doncs, la matèria ajustada amb forma; quan l'entendem segons les intel·lectuals, és la matèria menys de forma. Quan s'esdevé, Senyor, que la matèria entenem per sensibilitat, fem-ho per ço car la matèria ha presa forma; car pus ha presa forma, cové que haja còs; i pus que ha còs, els nostres cinc sentits corporals poden sentir aquella per vista, per oïda, per tastament, per tocamet i per odorament. Benhaurat Senyor! Quan la primera matèria és privada de forma, els nostres cinc senys corporals no basten a apercebre aquella, per ço car ella defall de còs.

I per ço que nos apercebem la primera matèria quan és privada de còs, sí és per raó dels cinc senys espirituals: car jassía que ella no sia havent forma, no romàn per ço que nos l'entenem ésser en ésser amb els senys espirituals.

Senyor savi, ple de tosa saviesa! Benedicció i glòria sia coneguda a Vós, car Vós haveu creada la primera matèria per rebre composició i dessolviment en els individus compostos, per tal que amb ella engendreu els animals i els vegetables, i amb ella els descomposeu i els dissolieu. On beneit siau Vós, qui haveu posada la primera matèria per ésser su objecte de l'ordonament del món, el qual se fa en ella.

(*Llibre de Contemplació. Distinct. X, Cap. XXXI.*)

DE LA DIVISIÓ D'INTENCIÓ

Amable fill, intenció és obra d'enteniment i de voluntat que es mou a donar compliment a la cosa desirada i entesa. I intenció és acte de natural apetit, que requer la perfecció que li cové naturalment. Aquesta intenció, fill, de què tu has necessitat, és departida en dues maneres, ço és, primera intenció i segona. Es la primera millor i pus noble que la segona, per ço car és pus útil i pus necessària; i la primera és començament de la segona, i la segona és moguda per la primera, en tal manera, que la segona és instrument i aparellament quan la primera intenció haja ço que li cové, segons son compliment. A exemplificar me cové, fill, ambdúes les intencions, per ço que en pusques haver coneixença...

Si tu, fill, fas fer un llibre a algú escrivà, tu has la primera intenció a fer el llibre, i has la segona a donar diners a aquell escrivà qui et fa el llibre. I car més ames el llibre que els diners que en dónes, per açò has al llibre la primera intenció, i has als diners la segona. I l'escrivà fa d'açò el contrari, car ell ama més els diners que li pagues per sos treballs, que no fa el llibre; car si més amava el llibre que els diners, no et donaria el llibre pels diners.

Fill, de l'intenció que és en les obres sensuais i artificials te he parlat; ara et vull donar exempli d'intenció en les obres intel·lectuals, i entén que el llibre que has fet escriure és per la segona intenció, i la ciència que en desiges haver és per la primera, car més val cièn-

cia que el llibre. L'enteniment que has, fill, és per la segona intenció, i l'obra de l'enteniment, ço és l'entendre, és per la primera, car millor cosa és la obra de la virtut, que no és la virtut, com sia cosa que la virtut sia per ço que sia sa obra.

La bona obra que tu has, fill, en ton enteniment com entens, és per la segona intenció, i la glòria que n'hauràs pel mèrit és per la primera; car tu has mèrit per ço que glòria hages. I la glòria que hauràs, fill, en paradís, si hi entres, serà per la segona intenció; i la coneixença que hauràs de Deu i l'amor, serà per la primera; car millor cosa és intenció en conèixer i amar Deu, que en haver glòria per conèixer i amar Deu, com sia cosa que Deu sia pus intel·ligible i amable que tu gloriejable.

Tant és, fill, Deu digne d'ésser conegut i amat, que l'intenció que home ha en conèixer i amar Deu, car n'és digne, no pot pujar en pus alt grau. I per açò s'esdevé que millor cosa és enteniment en entendre, com entén Deu, que no és el mèrit ni la glòria que hom ha per entendre; i si açò no era enaixí, seguir sia que intenció fos pus obligada a home, que als honraments de Deu.

Bastantment, fill, t'he parlat d'intenció artificial en les coses corporals i espirituals... I com encara te vull parlar d'intenció natural, entén com l'arbre és per la segona intenció i el fruit és per la primera, car millor cosa és el fruit que l'arbre.

El còs que tu has, fill, és per la segona intenció, i l'ànima és per la primera, com sia cosa per ço que l'ànima hi pusca membrar, entendre i amar Deu, i virtuts, i bones obres.

Amable fill, en tres maneres t'he donada coneixença de la primera intenció i de la segona; i prec — te que ta intenció hages ordonada en tal manera, que no ams per la segona ço que es cové amar per la primera, ni amb la primera no ams ço que no és digne que en sia amat...

En tot quant faràs, ni diràs, ni cogitaràs, fill, hages coneixença de les dues intencions damunt dites, car tot quant hom fa ni pot ser corporalment i espiritualment, en tot cové ésser les dues intencions de necessitat; i la una no hi pot ésser menys de l'altra, i en cascuna cosa les pot hom haver ordonadament i desordonada.

(Llibre de la primera i segona intenció, Cap. I.)

COM HOM SE PREN GUARDA EN AQUEST MÓN QUALS COSES SON BELLES NI QUALS SON LLETGES.

Ah Deu gloriós, amorós! A Vós, Senyor, sia feta reverència i honor per tots temps, que haveu ordenat i endreçat en tal ordenació i en tal disposició home, que pugui veure amb ulls corporals i espirituals les belleses i les lletgeses d'aquest món. Plaent Senyor, ple de mercè! Enaixí com els ulls corporals veuen quals coses són lletges ni quals coses són belles en les coses sensuats, enaixí amb ulls espirituals veiem en les coses intel·lectuals quals coses hi són belles ni quals coses hi són lletges. Si als ulls corporals, Senyor, és plaent cosa de veure la claror de l'alba ni de l'estela gornal, ni els prats, ni les flors, ni les riberes ni els boscatges, als ulls espirituals és plaent cosa a cogitar i a veure en les virtuts de l'home, així com amor, paciència, lleialtat, humilitat, pietat i misericòrdia.

Oh, liberal Senyor, dreturer, savi, verdader en totes coses! Si als ulls corporals plau veure la bella fembra com és ben vestida ni ben adornada, als ulls espirituals és molt lletja cosa de veure ella, si tant s'és que la fembra sia hòrrea, àvol, vil i de males obres i de sutzes.

Amorós Senyor! Enaixí com els ulls espirituals són pus nobles i millors que els ulls corporals, enaixí major plaer i millor vista és veure les coses que són belles a veure als ulls espirituals, que aquelles coses a veure que són belles a veure als ulls corporals. En semblant manera, Senyor, s'esdevé de les coses que són lletges de veure; cas molt major fàstig, major pudor i major lletgesa és a veure les coses que són lletges segons vista espiritual, que les coses que són lletges segons vista corporal. On, com això sia enaixí, molt me do gran meravella com pot ésser dels homes que més amen la vista dels ulls corporals que la dels ulls espirituals, i més senten la bellesa o la lletgesa que veuen amb els ulls corporals que la que veuen amb els ulls espirituals.

(*Libre de Contemplació. Distinct. XXIII, Cap. CIV.*)

COM LO APERCEBIMENT I LA CONEIXENÇA DE L'HOME ES FINIDA I TERMINADA.

Deu misericordiós, piadós, humil, dolç, simple i suau Tres coses són dintre les quals és terminada la virtut de l'apercebiment humà,

les quals tres són la vostra deïtat i la natura intel·lectual i la natura sensual. On, beneït siau Vós, Senyor; car tant són grans aquestes tres coses i tant és poca cosa l'enteniment i l'apercebiment de l'home a esguardament d'aquestes tres coses, que les tres coses no poden cabre en l'apercebiment de l'home i l'apercebiment cab en les tres coses. Gloriós Deu! Enaixí com l'enteniment i l'apercebiment de l'home és finit i terminat en les tres coses damunt dites, enaixí és terminat i finit dintre llurs obres; car tantes són, Senyor, les vostres obres i les obres de la natura sensual i intel·lectual, que no poden ésser totes sabudes ni apercebudes per home, car no poden cabre totes en saviesa ni en ciència d'home. On, beneït siau Vós, Senyor Deu; car enaixí com heveu volgut el còs de l'home terminar dintre sis dreteres, enaixí vos ha plagut que l'ànima hagi finit i terminat son apercebiment i son enteniment en sis coses, les quals són la vostra essència, vostres obres, natura sensual i ses obres i natura creada intel·lectual i ses obres.

Oh Vós, Senyor Deu, qui heveu enamorat mon cor de les vostres amors per les quals mos ulls han abundància de llàgrimes i de plors! Com Vós, Senyor, siau creador i ànima d'home sia creatura, per açò ànima d'home és finida en quantitat i és terminada en temps, la qual ànima ha son apercebiment finit i terminat en la vostra infinitat i en la vostra eternitat. Per ço, Senyor, com l'ànima de l'home ha finit i terminat son apercebiment en vostra infinitat i eternitat, per açò s'esdevé que l'enteniment de l'home no pot atènyer ni apercebre tota la noblesa ni tota la virtut de son creador; car cosa finida i terminada no ha de propietat ni de natura que compregui tot ço que és en cosa infinida i eternal. En ço que l'enteniment, Senyor, d'home no pot apercebre tota la totalitat de l'ésser de la vostra essència, per açò esdevé molt home en error i en heretgia; car com llur enteniment llur defall, han opinió que no sia en ésser aquella cosa que llur enteniment no apercebeix ni entén, i per açò descreuen tot ço que no capigui dintre llur enteniment. On, si ells havien coneixença de la terminació de llur enteniment que és terminat i finit en vostra grandesa i noblesa, ja ells no descreurien ni negarien ço que descreuen i ignoren.

Poderós Senyor sobre totes coses, graciós sobre totes gràcies! Tantes són, Senyor, vostres obres i tant són grans, que ja sia ço que

l'apercebiment humà sia aparellat a apercebre moltes coses, i coses grans, útils i difícils pugui apercebre, per tot ço enteniment d'home no basta a apercebre totes les coses que Vós feu; on, per açò com tot ço que Vós feu no pot cabre en enteniment d'home, per açò se convé de necessitat que l'apercebiment humà sia finit i terminat en les vostres obres. On, beneït siau Vós, Senyor Deu; car aquelles obres que no són iguals en quantitat amb l'enteniment humà enans són molt majors que ell no és, aquelles obres terminen el nostre enteniment; i les vostres obres qui són sabudes dintre el nostre enteniment, aquelles abasten i donen acabament al nostre enteniment. On, enaixí com el vaixell que és ple d'aigua en el fons de la mar, enaixí és, Senyor, l'enteniment humà tot ple i complit de les vostres obres; i enaixí com la mar termina el vaixell per ço car no pot totz cabre en ell, enaixí i molt millor encara, les vostres obres terminen el nostre apercebiment i el nostre enteniment.

Singular Senyor unit en trinitat unida en unitat! Tantes són les criatures sensuais i tant són diverses les unes de les altres i tant són coses grans, que no poden totes cabre en conciença d'home; i per açò, Senyor, com els cinc senys corporals no basten a sentir totes les coses sensuais, enaixí defall l'enteniment a saber totes les criatures sensuais; car així com els ulls no poden veure totes les formes que són ni les orelles no poden oir totes les veus, ni el nas no pot olorar totes olors, ni la boca no pot gustar totes sabors ni el còs no pos tocar tots els tocaments, enaixí enteniment d'home no pot apercebre totes les sensualitats que podrien ésser vistes, oïdes, olorades, gustades i tocades, si era que bastàs a elles a veure, a oir, a olorar, a gustar i a sentir. On, com l'apercebiment d'home sia enaixí terminat, Senyor, en les coses sensuais, per açò esdevé que home ignora les coses sensuais que són fòra son enteniment per ço car no hi poden cabre, per la qual ignorància ha hom opinió i crència i sospita d'aquelles coses que hom no sab ni entén manifestament.

Creador Senyor sense fi, en tots temps eternal, gran sobre totes grandeses! Com l'apercebiment d'home sia finit i terminat en les coses sensuais a saber llur ésser i llur qualitat, per açò és significat que sia finit i terminat en les obres que fan les creatures sensuais; car tants són, Senyor, els fets i les obres que fan les creatures sensuais, que no és enteniment ni apercebiment d'home que tot ço

que ells fan pogués entendre ni saber. Car com home sia espècie i animal sia son genus, per açò, Senyor, l'espècie no pot saber tot ço que fan els individus que són en el genus. On, com home no pugui saver ni entendre tot ço que fan els altres homes que son de sa espècie, doncs ¿còm podrà saber tot ço que fan els individus que no són de sa espècie, ço és a saber, vegetables, animals irracionals i metalls? On açò, Senyor, és cosa impossible que home ho pugui tot saber, per ço car tot no cab en l'enteniment de l'home. Aitant, Senyor, com home ha major memòria, major enteniment i major voluntat a recordar, a entendre i a voler, aitant és menys terminat son apercebiment, que no és l'apercebiment de l'home que ha poca de memòria, poc d'enteniment i poca voluntat a recordar i a entendre.

Acabat Senyor ple de misericòrdia i de dolçor! Enaixí com l'apercebiment humà és finit i terminat en les coses sensuais i en llurs obres, enaixí, Senyor, és terminat i finit en les coses intel·lectuals; car aitant com és gran la memòria de l'home i l'enteniment i la voluntat, aitant és gran son apercebiment, car per als termes de la memòria ni de l'enteniment no pot ésser l'apercebiment. On, com nulla memòria d'home, Senyor, no pugui recordar totes les coses que són, null enteniment no les pot entendre, i pus la memòria no les pot totes recordar ni l'enteniment no les pot totes entendre, per açò la voluntat no les pot totes voler. On, per ço car aquestes tres virtuts són enaixí terminades, per açò és significat i demostrat que home no és poderós d'apercebre ni de saber totes coses. On, per ço, Senyor, com l'ànima de l'home ha ses virtuts i son apercebiment terminat, per açò home ignora l'ésser dels àngels i dels demonis i de les ànimes i no pot saber ni apercebre llur ésser qual cosa ni que sia en essència. On, aquesta ignorància és per raó de la terminació de la memòria, de l'enteniment i de la voluntat que no poden usar de tot ço que és en l'ésser de la substància intel·lectual.

Graciós Senyor sobre totes gràcies, bo sobre totes boneses! Com home no pugui apercebre tota l'essència de la substància intel·lectual, per açò, Senyor, defall home a apercebre tota la totalitat de les obres que són fetes intel·lectualment; car enaixí com l'apercebiment de l'home és terminat en la substància intel·lectual, enaixí convé de necessitat que sia finit i terminat en les obres de la substància intel·lectual.

lectual. On, com null home no pugui entendre ni saber què és àngel, ni demoni ni ànima, per açò no pot apercebre tot ço que àngel, demoni i ànima fa; mes car les obres dels àngels i dels demonis i de les ànimes es demostren a l'enteniment humà per qualitats, per açò, Senyor, home apercebeix algunes coses en les obres intel·lectuals, jassia ço que ignora i desconegui l'ésser de les substàncies intel·lectuals velades i amagades a l'aperciment humà per privació de significats. On, beneït siau Vós, Senyor Deu; car per ço car l'enteniment de l'home és finit i terminat en les coses sensuais i en les coses intel·lectuals, per açò s'esdevé que és home dubtós, consirós, sospitós, gelós, ansiós, alterable d'una voluntat en altra i d'un preposít en altre.

Oh Vós, Senyor Deu, qui sòu tota la meua amor i tot el meu repòs! No tan solament és, Senyor, l'apercebiment humà finit ni terminat en el creador i en les criatures, que enans ho és en cascuna de les criatures singularment; car no és null home per savi que sia que pugui apercebre en una criatura, qual que sia, tota sa natura ni totes ses propietats ni tot son ésser. No és, Senyor, null home que pogués apercebre tot ço que és en un gra, o en una flor, o en una fulla, o en un pom, o en una voluntat, o cogitació, o amor, o en una ànima o en un còs. On, com açò sia enaixí, per açò és significat i demostrat a l'enteniment humà, que és finit i terminat i clos dintre cascún dels individus sensuais i intel·lectuals. On, com apercebiment humà sia finit i terminat en cascuna de les creatures en ço que null home no pot saber tot ço que és en cascuna de les creatures, doncs quant més, Senyor, és l'enteniment d'home finit i terminat en Vós, qui sòu fi i terme de totes creatures en ço que totes són finides i terminades en Vós, i Vós sòu infinit i interminat per la fi i el terme de totes creatures!

Ah Senyor Deu, que m'alegreu donant amor a mon cor i llàgrimes i plors a mos ulls! Vós sabeu, Senyor, que l'apercebiment de l'home molt major és sa terminació en l'actualitat que no és en la potència; car per raó del còs, que és cosa frèvola i mesquina, l'ànima no pot haver en tan gran virtut son apercebiment actualment, com ha poder en la potència i virtut si el còs bastava a ésser subjecte a l'apercebiment com fos en l'actualitat segons que l'ànima el podria haver en acte si el còs li bastava. Mes car el còs, Senyor, és cosa

corrompible, alterable, passible i culpable, per açò embarga sa corrupció, sa frevoletat, sa alteració i sa culpa a l'ànima, ses virtuts i sos senys intel·lectuals que no els pot haver en aquella actualitat en la qual la hauria si amb el còs no era conjunta en aquest segle. On, beneit siau Vós, Senyor Deu; car no serà així en l'altre segle com aurets el còs de l'home glorificat en glòria, car tanta de virtut com ha ara l'ànima de l'home en potència, tanta i més n'haurà en actu per raó del còs que li serà pus aparellat instrument adoncs, que no és ara en aquest segle.

Pare celestial, Senyor i poderós de totes glòries! Per ço com l'apercebiment humà és terminat en aquest segle, per açò, Senyor, ignora totes aquelles coses que són per als termes on és terminat, per açò home no es sab guardar dels enganys, de les falsies i dels fets que li esdevenen per ço car els ignora. Per ço, Senyor, com apercebiment és cosa intel·lectual, per açò home ha major espai i major oportunitat d'apercebre en les coses intel·lectuals que en les coses sensuais; car millor se coovenen i s'acorden a l'apercebiment els significats, les demostracions i les provacions intel·lectuals, que no fan els significats, les demostracions ni les provacions sensuais que no són de la natura ni de la propietat de l'apercebiment. El vostre servidor i el vostre sotsmès vos fa llaors i gràcies, Senyor Deu, tant com pot per ço car li haveu donada gràcia que ha acabada aquesta distinció, i confia's en Vós i en la vostra ajuda que Vós li doneu força i poder d'acabar les altres distincions esdevenidores a glòria, a llaor, a honrament i a honor de Vós, Senyor Deu.

(*Llibre de Contemplació. Distinct. XXIX, Cap. CCVI.*)

QUAN JO ANAVA A ESTUDI...

Est infant Blanquerna fou criat molt diligentment, i Aloma, sa mare, el vestia en tal manera que en l'hivern hagués algún sentiment de fret, i en l'estiu de la calor, per tal que els elements dels quals el còs humà és compost se convinguessen en el temps en el qual han llurs operacions, per dar al còs temprada calitat, de manera que les males humors no s'habituessen d'acarrerar-se amunt. Així tingué Aloma amb si son fill Blanquerna fins a tant que pogué anar i jugar amb els altres infants, i no el costregué a ninguna cosa contrària d'aquelles que natura requer a tal edat en els infants: mes ans el deixà fins als vuit anys al curs de natura.

Quan Blanquerna hagué vuit anys, son pare, Evast, el posà a estudi i féu-li mostrar segons és contengut en el llibre de *Doctrina pueril*, on és recontat que hom en el principi deu amostrar a son fill en vulgar i deu-li donar doctrina i coneixença dels articles de la fe i dels deu manaments de la llei i dels set sagraments de Santa Mare Església i de les set virtuts i dels set pecats mortals i de les altres coses que es contenen en el dit llibre.

Un dia s'esdevingué que Aloma donà a son fill Blanquerna, ans que anàs a l'escola de matí, a almorzar carn rostida i despuix li donà un flaó que menjàs en l'escola si li venia sabor de menjar. Quan Evast son pare ho sabé, reprès en gran manera Aloma i dix-li que als infants no deü hom donar a almorzar de matí sinó pa tan solament, perquè no s'avesin a ésser golosos i llépols, i perquè no perdin la sabor de menjar en taula quan és hora de dinar; car per menjar pa a soles els infants no hi troben tal sabor que costreguen a natura ses operacions per molt menjar, i de pa que hom nò els ne deu donar si ja ells no el demanen.

De totes coses de menjar fou Blanquerna acostumat i vesat

de menjar, per tal que natura no s'habitúes en ell a una vianda més que a altra; i feu-li vedat el vi fort i el massa amerat, i fortes salses que destrueixen la calor natural.

A Blanquerna fou donat un estudiant per guarda i per mestre, el qual tantost de matí el portava tots jorns a l'esglèsia i mostrava-li de pregar a Deu i d'oïr missa devotament i amb atenció; i après la missa el portava a l'escola de musica per tal que sabés ben servir a la missa cantada.

Blanquerna après tanta de gramàtica que sabia ben parlar i entendre el llatí, i après aprengué lògica i retòrica i filosofia natural per tal que més fàcilment pogués saber la ciència de medicina per conservar en sanitat son còs, i la ciència de teologia per conèixer, amar i servir a Deu, i per saber regir sa ànima per a la vida perdurable de paradís.

Quan Blanquerna hagué après el *Llibre dels principis i graus de medicina*, pel qual hagué suficient coneixença per saber governar la sanitat del seu còs, llavors son pare el féu anar a l'escola de teologia, en la qual oïa continuament la Santa Escriptura, i responia algunes voltes a les qüestions de teologia.

Mentres que Blanquerna aprenia en esta manera, Evast el criava amb temor i amor, perquè en aquestes dues maneres i virtuts deuen ésser nodrits i criats els infants i els joves en llur edat amb dejunis, oració, confessió, almoïna i amb humilitat de paraules i vestirs i companya de bons homes; i altres coses semblants a estes li amostrava Evast a son fill Blanquerna, per tal que quan seria gran i de perfecta edat, per costum bo i per natura fos en tal estament que a Deu i a gents fos molt agradable, i que no fos rebel a rebre les costumes que es convenen amb bona criança, les quals han de tenir primer els ciutadans i homes de llinatge.»

No és per ventura arriscat de considerar aquest episodi de l'educació de l'infant Blanquerna, com la que degué rebre l'infant Lull, idealitzada en els seus resultats més que en el programa

mateix. L'obra de Lull, teixida tota ella de confidències i records personals, ho confirma a bastament; així tots els biògrafs han interpretat com una preciosa confessió dels seus anys d'aprenentatge aquest paràgraf del Llibre de Contemplació:

«Nos veem, Senyor, que les aus nodreix hom i dona sens ferir i sens que hom no' ls faça nul'la pena i feents plaers hom les nodreix així com se vol. Més no és així de mi, Senyor, car a mi a nodrir ni a castigar no hi valen cops ni penes ni plaers ni amoixaments ni maestríes que hom me faça.»

LA PEDAGOGIA DE RAMÓN LULL

La llarga «nit pedagògica» que comença en el segle v.^e per no acabar sinó en el segle xvie amb Rabelais i Montaigne, fou no obstant interrompuda, una primera vegada per Carlemany i Alcuí en el segle viiie, una segona vegada per Abelard en el segle xiie. Es a aquest segon període de renaixença dels estudis que pertany el pedagog català Ramón Lull.

Aquest polígraf mig-eval que fou a la vegada trovador, filòsof, orador, missioner, professor, filòleg, historiador, romancer i home de ciències, fou sobre tot un pedagog i un home d'acció.

Com a pedagog ens interessa perquè, força abans que els grans mestres francesos, Rabelais, Montaigne i Rousseau, abordà el greu problema de l'educació, concebint un mètode d'ensenyament original digne d'atreure l'atenció dels educadors de la joventut i més particularment dels educadors catalans, ja que en llengua catalana escrigué ell les seves obres.

Com home d'acció, fa encara més que interessar-nos: obliga la nostra simpatia i ens inspira respecte, perquè ens apareix sota la figura de l'educador convençut, guiats per una idea que ell creu

bona i consagrant la seva vida sencera a lluitar per aquesta idea que vol fer participar als altres «demostrant-los-la».

Hom no es pot cansar d'admirar aquest apòstol àvid d'ensenyament que, per assolir la seva fi, es passa la vida corrent el món, patint les fatigues de llargs viatges enllà de les mars, estudiant les llengües orientals a fi d'exposar les seves raons als orientals d'una manera clara i precisa; estudiant també la teologia i les ciències que li seràn necessàries per discutir amb els doctors musulmans als quals vol comunicar la seva fe; ordenant aquestes raons i erigint-les en un sistema vigorós, l'*Ars magna*, que ensenya a les Universitats de París i de Montpeller; soportant les pitjors sofrences entre els musulmans; fent-se insultar, lapidar, empresonar, després, així que li tornen la llibertat, anant a visitar els papes, els emperadors i els reis per insistir-los sobre la necessitat de la seva missió, i acabant en fi la seva vida trasbalsada amb una condemna a mort pronunciada per aquells mateixos que ell havia volgut salvar moralment.

L'obra de Ramón Lull és considerable. Comprèn: L'*Ars Magna*, Art general o Gran art explicada per l'*Ars demonstrativa*; el *Llibre de Contemplació*, enorme enciclopèdia popular; la *Doctrina pueril*, o consells pel seu fill; el *Llibre de Felix de les Meravelles del Món*, on se troben les opinions científiques de Lull; la *Disputa dels cinc savis*; l'*Arbre de la Ciència*; el *Llibre de Mil Proverbis*; l'*Apostrofa*; l'*Arbre de Filosofia d'amor*; el *Llibre de Oració*; la *Medicina del Pecat*; les *Obres rimades*, entre les quals lo *Desconort* que és la més bella i el *Cant de Ramón*; el *Llibre de Sancta Maria*; el *Llibre del Gentil e los Tres Savis*; el *Llibre del Orde de Cavalleria*; *Blanquerna*, que tracta de l'educació des de la més tendra infantesa; el *Pecat de N'Adam*; el *Dictat de Ramón*; l'*Ars amativa*; el *Llibre de la Consolació d'ermità*; el *Llibre de Amic e Amat*; el *Llibre de la Primera e Segona Intenció*; el *Llibre dels Cent noms de Deu*; etc.

En la novel·la de *Blanquerna*, Ramón Lull és conta si mateix; no precisament tal com ha estat, sinó tal com hauria volgut ser.

Aquest llibre es divideix en cinc parts. Cadascuna comprèn una doctrina i regles corresponents a una certa categoria de persones i al llur genre de vida. En la primera, Ramón Lull ens parla de la *vida conjugal* o dels deures dels esposos i dels fills. Les doctrines pedagògiques del doctor il·luminat hi figuren, naturalment, i és l'única part que aquí ens interessa. Les altres quatre tracten respectivament de la vida *religiosa, episcopal, apostòlica i contemporània*.

El *Llibre de Felix de les Meravelles del Món* «és una llarga sèrie de relats al·legòrics; els contes hi succeeixen a les faules i a les moralitats, sense cap pla i sense altre objecte que el d'instruir; amb prou feines si el personatge de *Felix* el meravellat basta per donar una unitat a l'obra i per lligar-ne entre ells els mil episodis.» (1)

La terça obra, en fi, on el nostre filòsof exposa les seves teories pedagògiques, és la *Doctrina pueril*: «un Compendi, un pla d'educació que Ramón Lull escriví pel seu fill però que, en realitat, no té de pueril sinó el nom i podria servir de guia a homes, cosa que féu, altrament, fins als nostres dies a Espanya.» (2)

La *Doctrina pueril* té sobre les dues obres dites l'aventatge de ser un llibre exclusivament pedagògic. Comprèn tres parts: En la primera, Ramón Lull tracta de l'educació religiosa, és a dir que explica al seu fill els articles de la Fe, els Manaments, els Sacraments, en un mot, la matèria dels catecismes actuals.

En la segona part, l'autor ens parla de l'educació moral propiament dita. Però caldria no equivocar-se amb aquests mots, perquè, en aqueixa època, l'educació moral propiament dita no era altra cosa sinó l'educació moral religiosa, ja que la moral independent era absolutament inconeguda. L'enumeració de les virtuts a adquirir i dels vicis a evitar, després l'exposició i la comparació de les Tres Lleis (Llei natural, Llei religiosa antiga i Llei

(1) Marius André, *Le Bienheureux Raymond Lulle*.

(2) Probit, *Caractère et origine du Bienheureux Raymond Lulle*.

nova o cristiana), tals són les qüestions estudiades per l'autor en aquesta part.

En la terça part de *Doctrina pueril*, Ramón Lull tracta de l'educació científica, la qual fóra per ventura més exacte designar sota el nom d'educació intel·lectual) i ens dóna l'enumeració de les coneixences que vol ensenyar al seu deixeble. (1)

Deixant de banda l'educació religiosa que no pot interessar-nos, a la primeria perquè és invariable en el temps i sobre tot perquè ja no forma part dels programes escolars, ens limitarem a examinar les idees de Ramón Lull sobre l'educació moral i sobre l'educació intel·lectual tant en la *Doctrina pueril* com en el *Blanquerna* i en el *Felix*, i ens guardarem d'oblidar l'educació física, que no ha de ser separada de les dues primeres. Ramón Lull ho havia, per altra banda, comprès així, perquè sabia associar en una educació harmoniosa el còs i l'esperit del seu alumne.

L'educació física, tan negligida a l'edat-mitjana, ha estat però l'objecte de les preocupacions de Ramón Lull. Com Rousseau, sembla aferrar-s'hi d'una manera particular. Fer de *Blanquerna* un home robust, tal és la seva finalitat: el segueix des del bressol i li tria una bona dida. Una vegada l'infant deslletat, vol que se l'acostumi a menjar «de totes coses de menjar... per tal que natura no s'habitua en ell a una vianda més que a altra»; ell li defèn «lo vi fort e lo massa amerat», ell prescriu «les fortes salses que destrueixen la calor natural» i es preocupa, en fi, de mantenir aquesta calor com convé, mitjançant vestits apropiats a les estacions i a l'edat del nen. (2)

En el *Felix*, ens parla d'un savi que «pobrement jaia, per ço que molt no dormís; poc menjava i bevia, per ço que molt visqués; i en pur aer estava, per ço que fos sà. (3)

Aquests consells d'higiene són excel·lents i molt assenyats.

(1) L. Probst.

(2) *Blanquerna*, t. I, p. 29 i seg.

(3) *Felix*, llib. III, p. 103, ed. Obrador.

En la *Doctrina pueril*, diu també al seu fill: «Per menjar i per beure hauràs plaer en lo temps de menjar i de beure; i per trop menjar i beure hauràs treball i passió i malaltia per la qual seràs ocasionat a morir» (1)

Es curiós de constatar que un místic com Ramón Lull doni una tal importància a la cura del còs. El misticisme, en efecte, considera com l'ideal menysprear el còs, humiliar-lo, essent sola l'ànima digna d'atenció i la fi única de la vida la perfecció espiritual. Per un místic, el còs és la font de tot pecat, i, com a tal, ha de ser reduït mitjançant privacions de totes menes, dejunis, maceracions, flagellacions, com si l'ànima i el còs, aquestes dues parts constitutives de l'ésser, no fossin íntimament lligades per una estreta solidaritat!

Ramón Lull místic desapareix aquí per fer lloc a l'educador. Lluny de menystenir el còs de l'infant, s'enginya a capténir-lo, perquè sab que l'educació intel·lectual i moral en depèn. Aquesta confessió brolla de les idees pedagògiques del Beat. Nosaltres la recollim amb plaer, però no n'exagerem l'abast, perquè és molt probable que la fi de Ramón Lull sigui, per ventura, de donar a l'infant la possibilitat de suportar millor les privacions, més endavant, quan serà gran i fort.

L'educació intel·lectual, hem dit, està estretament lligada a l'educació física. En efecte, no es pot negar que l'evolució intel·lectual de l'infant correspon al seu estat de salut, a la naturalesa del seu temperament, a la seva força o a la seva feblesa física. Però, com que per altra part, l'educació de l'esperit té una seriosa influència sobre la del còs i del caràcter, se'n pot deduir que no hi ha educació moral sense educació intel·lectual i per consegüent sense educació física. Ramón Lull ho havia comprès.

Havia comprès igualment que aquesta educació de l'esperit,

(1) *Doctrina pueril*, LVIII.

que aquesta cultura general de l'intel·ligència no és altra cosa que l'esforç que arriba a fer de l'infant, no solament un home instruit, sinó un home culte, és a dir un home capaç d'instruir-se encara més. Les preguntes del seu *Felix* ho proven amplament. Pels coneixements que Ramón Lull presenta al seu deixeble, es pot fer càrrec de la fi que persegueix en la educació intel·lectual: formar l'esperit de l'infant, desenrotllar les seves facultats, donar-li una memòria segura, un dret jui i un raonament exacte.

El que caracteritza el mètode pedagògic de Ramón Lull, és que cerca colpir els sentits «per millor atènyer l'enteniment» com diu ell mateix. El seu ensenyament és sempre concret. Abunda en imatges captivadores i en al·legories que fan vivents i agradoses les ciències més greus. (1)

Es el mètode vivent dels contes al·legòrics sota els quals s'oculta la veritat a ensenyar i que el bon La Fontaine emplea en les seves Faules.

Entre els coneixements que Ramón Lull presenta al seu deixeble, és precís citar de bell anduvi les ciències físiques i naturals. L'ensenyament científic que dona el nostre pedagóg i del qual trobem el pla detallat en el *Felix*, té sobre tot per mira de fer conèixer i amar el Creador. Es doncs de Deu i de la creació que ens va a parlar. Vetaquí d'anduvi l'estudi del cel. Per què el firmament es mou i per què es mou per si mateix? Què són les estrelles que corren per l'aire? Per què la lluna és més gran en un temps que en altre? Què és l'ombra que hi ha sobre la lluna? Tals són les principals preguntes que posa el deixeble, a les quals respon el mestre per mitjà de comparacions tan divertides com senzilles. (2)

Passa deseguida a l'estudi dels quatre elements. El foc, l'aire, l'aigua i la terra donen lloc a explicacions abraçadabrants que fan somriure i que mostren bé a quin punt es trobava la ciència en aquesta època. Les definicions del llamp i del tro són sobre tot

(1) Probst, *obr. cit.*

(2) *Felix*, llib. III.

fetes per donar-ne una idea. La guspira elèctrica és definida: «cremament sobtós de vapors seques», i el tro: «feriment de vapors caldes i seques en aer mogut per combatiment de vents lo un contra l'altre.»

I si es vol saber per què el llamp ens apareix en ziga-zaga i no en línia dreta, vegi's l'explicació que Ramón Lull posa en boca del fill del rei, responent al meravellat Fèlix: «Una vegada s'esdevenc que un maestre gità per una finestra una neula, la qual en biaix se mòc tota hora a la terra... per ço com és prima i ampla ... fenent l'aer ab sa tenuifat i resolvent sa amplesa sobre l'aer.» (1)

Ramón Lull té no obstant un mèrit: i aquest és, de creure i ensenyar que la terra és rodona en un temps que se la creia encara plana, i no podia ser concebuda d'altra manera. La esfericitat de la terra el porta naturalment a considerar també com esfèrica la superfície del mar. Vegi's el seu argument, citat per R. Probst:

«Posats a les costes occidentals de l'Anglaterra observem que les aigües de la mar fan un arc immens, i que el tal arc és la causa del flux i del reflux de les aigües. Però les extremitats d'ell necessiten dos puntals on apoiar-se, puix del contrari, com se sostindria? L'un d'aqueixos puntals ja el tenim, ja el sabem, són les dites costes occidentals de l'Angleterra i les corresponents en igual ratlla de la França, la Península Ibèrica i l'Àfrica, però l'altre on és? Mes de totes passades deu existir, perl que és necessària l'existència d'una terra oposada a les platges angleses: existeix un continent que no coneixem.»

Es això que ha fet dir amb justa raó que Ramón Lull és un precursor de Cristòfol Colomb.

Com ell, altrament, fa nombrosos viatges per mar, que li donen ocasió d'observar i d'adquirir una gran coneixença experimental dels vents. Es gràcies a aquesta coneixença que troba la manera de calcular el lloc on un vaixell es troba segons els angles del vaixell amb els vents i amb els punts cardinals.

(1) *Felix*, llib. III.

Ramón Lull ensenya a Fèlix les propietats de l'imant i l'ús de la brúixola: «Sàpies, Fèlix, dix lo filosof, que l'azamant ha virtut per la qual l'agulla se gira a la tramuntana, i a mig jorn» (1). Però tot seguit tornem a les explicacions més extravagants: «Lo foc — diu Ramón Lull — entra en l'aer, i l'aer en l'aigua, i l'aigua en la terra, i la terra en lo foc; i per la levitat i la ponderositat qui està igualment en los elements, està la terra per si mateixa en lo mig lloc del firmament (2). No recorda això el famós «Voilà pourquoi votre fille est muette» de Molière?

Conforme a la lletra de les Escriptures i contrari a la teoria de Copèrnic, demostrada per son autor al començ del segle XVI i represa poc després d'ell per Galileu, Ramón Lull, s'accontenta de dir que la terra és simplement mantinguda «en lo mig lloc del firmament», el qual en el seu moviment rotatori l'empeny de tots costats i assegura així la seva immobilitat. Partint d'aquest principi, no és difícil explicar els terratrèmols: una grossa vapor es posa de vegades sobre un punt de la terra i (així un còs estrany dintre un engranatge) atura el moviment de rotació del firmament; aleshores es produeix un terratrèmol sobre aquell punt, «adoncs se fa terratrèmol en aquelles partides» (3).

L'astronomia, tal com la concebeix Ramón Lull i tal com l'ensenya en *Doctrina Pueril*, «és demostrativa ciencia per la qual hom ha coneixença que los cossos celestials han senyoria i operació sobre los cossos terrenals, a demostrar que la virtut qui és en los cossos celestials ve de Deu, qui és sobira als cels i a tot quant és». Es, doncs, més aviat astrologia, ja que admet relacions estretes entre totes les criatures terrenals o celestials.

Aquesta acció dels còsos celestials sobre els còsos terrenals es troba igualment en aquest passatge del *Felix*: «Los astrònoms han apropiades les quatre qualitats damunt dites (calor, humiditat, fredor i secor) als dotze signes i a les set planetes,

(1) *Felix*, llib. IV, cap. III.

(2) *Felix*, llib. VI, cap. I.

(3) *Felix*, llib. VI, cap. I.

per ço car són ocasió a multiplicar les quatre qualitats en los elements, pus fortment en un temps que en altre; i aço es per rao de la influencia que los cossos terrenals reben dels celestials» (1).

Ramón Lull ensenya la geometria d'una manera viva. Se serveix freqüentment de figures geomètriques per il·lustrar el seu pensament, com per exemple en els seus esquemes de *Ars Magna*. Totes aquestes figures provenen, segons ell, de la línia, del triangle, del quadrangle i del cercle.

En química ensenya i vulgaritza la preparació de l'àcid nítric; coneix la sal de potassa, el tàrtar calcinat, la destil·lació de l'orina, la copel·lació de l'argent o separació, per l'acció del foc, de l'argent unit a altres metalls; la preparació del mercuri blanc (compost de mercuri i de sublimat corrosiu) i el precipitat roig. Ramón Lull és un químic i no un alquimista com han pretingut alguns. La prova n'és donada per ell mateix en aquest passatge del *Felix*: «Senyor, dix Felix al filosof, segons vostres paraules, par que vos digueu que impossible cosa sia fer trasmutació de un element en altre, ne de un metall en altre, segons l'art de alquimia; car dieu que negun metall no ha apetit de mudar son ésser en altre ésser» (2).

En medicina Ramón Lull ensenya «que el còs humanal és compost dels quatre elements; i segons que és fet atemprament de llurs propietats, és lo còs sà, i per destemprament és malalt; i per açò los metges artificialment vivifiquen los uns elements i mortifiquen los altres, per tal que sia feta en ells atemprada virtut per la qual hage hom sanitat. Les complexions són quatre, ço és a saber: còlera, sang, fleuma, malenconia. La còlera és del foc, la sang de l'aer, la fleuma de l'aigua, la malenconia és de la terra. La còlera és calda per lo foc i és seca per la terra; la sang és humida per l'aer i calda per lo foc; la fleuma és freda per l'aigua i és humida per l'aer; la malenconia és seca per la terra i és freda per l'aigua. On, quan aquestes complexions són desordonades,

(1) *Felix*, llib. III, cap. II.

(2) Probst, *op. cit.*

adoncs los metges obren com les pusquen ordonar: on, per lo desordonament d'aquelles, és hom malalt» (1). Guardem-nos de somriure, perquè els metges de Molière no estaven gaire més avençats trescents anys després de Ramón Lull!

En zoologia, en botànica i en mineralogia, el *Llibre del Felix* pul·lula d'errors. Nosaltres no els subratllarem; preferim aconsellar al lector de recórrer aquest llibre per fer-se més exactament càrrec de les absurditats que s'ensenyaven en aquella època.

Ramón Lull ensenya encara al seu deixeble la música, que considera indispensable, la teologia, el dret i les arts mecàniques. Vol que l'infant sigui exercitat en els treballs manuals, i, en això, es demostra precursor de Rousseau. Per la lògica, dóna al seu fill el següent prudent consell: «Enans que aprenès lògica en llatí, la aprèn en romanç, ab les rimes qui són aprés aquest llibre: i sabs per què? per ço car enans la sabràs en llatí i millor la entendràs» (2).

En el *Blanquerna*, Ramón Lull traça com segueix el programa d'estudis: Blanquerna «apendrà d'anduvi bé el català, la seva llengua materna; no aprendrà el llatí fins a després; no negligirà les arts, sobre tot la música; estudiarà de seguida la lògica, la retòrica, la filosofia natural i per fi la teologia, que considera com la medicina de l'ànima. La geometria i l'astronomia no formaran part del programa, per tal com aquestes ciències són massa complicades, i de naturalesa d'absorbir, de distreure un home dels seus deures amb els pròxims i amb Deu» (3).

L'educació moral, o cultura de les facultats morals, té per finalitat conduir l'infant a la virtut donant-li hàbits de vida que l'excitin al bé i que ensems combatin tota inclinació cap al mal.

Els consells que dóna Ramón Lull al seu fill en la *Doctrina*

(1) *Doctrina pueril*, llib. LXXVIII, cit. per Probit.

(2) *Doctrina pueril*, llib. LXXIII.

(3) Probst. *op. cit.*

peuril són ben propis per desenrotllar en ell les facultats morals i tornar-lo més bo. Heu's-en-aquí uns quants exemples:

«Amable fill, molt millor està veritat en boca, que en caixa or ni argent ajustat per fals sagrament. Boca és donada a home, i voluntat li és donada, per airar falsetat. Sabs, fill, per què hom mentider fa molts sagraments? Per ço car no és cregut per un sagrament. Fill, no jurs ton cap, car no el daries per tot lo tresor del Rei; ni no jurs per ta ànima, car no sabs ni pots aesmar la glòria i la virtut que haver hi podràs» (1).

«Si per los treballs de ton pare i de ta mare has, fill, riqueses o honraments, en la tua honor han ton pare i ta mare pagament. Remembra't, doncs, com és deguda cosa que els faces honrament» (2).

«Hom tan tost com és nat, comença a morir, car cascun jorn s'acosta a la mort: i per açò no cal, fill, que tu aucies hom» (3).

«Amable fill, si ets flac per paor de mort, cogita que a morir has... Si per pobretat te vols inclinar a nulla malvestat, desija haver pobretat d'esperit, qui és riquesa de coratge; i si belles faisons de la fembra te volen inclinar a luxuria, aesma i imagina la sutzetat que ix d'home i de fembra. I si tu aitals cogitacions i aitals imaginacions has, tu seràs fort contra los vicis que són desagradables a Deu» (4).

«Si has temprança en menjant i no menjant, i en bevent i no bevent, hauràs plaer i benenança» (5).

«Amable fill, los hòmens pobres no han tan gran passió per endurar, com han los hòmens rics per massa menjar, ni los hòmens pobres no poden haver tant de mèrit per temprança com los hòmens rics; on, com açò sia enaixí, doncs no vulles ésser ric per

(1) *Doctrina pueril*, ch. XIV.

(2) *Doctrina pueril*, c. XVI.

(3) *Doctrina pueril*, c. XVII.

(4) *Doctrina pueril*, c. LVII.

(5) *Doctrina pueril*, c. LVIII.

ço que molt manucs (mengis), i no vulles ésser pobre per ço que hages temprança» (1).

«Lei natural és que hom vulla açò per son proïsme que hom vol per si mateix, i aïrar en son proïsme ço que hom aïra en si mateix; i llei natural és ésser amador de bé i esquivar mal» (2).

Ramón Lull es distingeix netament de Rabelais, de Montaigne i de Rousseau, quant a la finalitat de l'educació. Si Rabelais desitja sobre tot fer del seu deixeble un *galant homme*, Montaigne un *honneste homme* (3) i Rousseau un *home* en tota l'accepció del mot, Ramón Lull es proposa únicament fer del nen un *bon cristià* capaç de conèixer, amar i servir Deu.

Es distingeix, però, encara de Rabelais en el sentit que aquest, contrari al que nosaltres hem dit més amunt de les ciències exactes, no vol de cap manera negligir l'aritmètica, la geometria i l'astronomia, ciències que ell considera com absolutament necessàries a Pantagruel:

«Des ars libéraux, géométrie, arithmétique et musique, je t'en donnay quelque goust quand tu estois encores petit, en l'aage de cinq a six ans; poursuis le reste, et d'astronomie saiche en tous les canons» (4). Rabelais afegeix àdhuc aquestes paraules que proven bé que ell és l'adversari declarat de l'escolàstica de Ramón Lull: «Laisse moi l'astrologie divinatrice, et l'art (5) de Lullius, comme abus et vanités» (6).

Ramón Lull es distingeix de Montaigne en què cerca d'apregonar en tot, d'explicar-s'ho tot, mentre que el pedagog del segle XVI, enemic de la ciència que «amollit et effémine les courages plus qu'elle ne les fermit et aguerrit», entén no apregonar en res i es limita a passar a frec de tota cosa, «a la française».

(1) *Doctrina pueril*, c. LVIII.

(2) *Doctrina pueril*, c. LVIII.

(3) Cal donar a aquest mot el sentit que tenia en el segle XVI.

(4) *Pantagruel*, c. VIII.

(5) Rabelais entén dir amb això l'*Ars Magna* de Ramón Lull.

(6) *Pantagruel*, ch. VIII.

Ramón Lull, en fi, es distingeix de Rousseau en què aquest, partidista d'una educació purament negativa al començ, no ensenya ni la virtut ni la veritat i s'aplica solament a garantir el cor de vici i l'esperit d'error, sense dir mai cap raó al seu deixeble, llavors que aquest, al contrari, cuita a raonar-ho tot, a ensenyar-ho tot el més aviat possible.

Però el nostre Doctor Il·luminat dèu, no obstant, ser considerat com el precursor d'aquests grans mestres en pedagogia, perquè, com ells i abans que ells, reprova el sistema pedagògic que sacrifica el còs a l'intel·ligència i l'intel·ligència a la memòria. Hem vist, en efecte, que Ramón Lull es preocupa de bell anduvi de la cura física a donar a l'infant, i que quan es tracta d'ensenyar-lo, és sempre al seu *enteniment* que es dirigeix per cultivar-lo.

Com Montaigne, i ben abans que ell, considera que «c'est tesmoignage de crudité et indigestion que de regorger la viande comme on l'a avallée: l'estomach n'a pas fait son opération, s'il n'a fait changer la façon et la forme à ce qu'on lui avait donné à cuire» (1). No és pas per ventura la mateixa idea que Ramón Lull exprésa en aquest passatge resumit de Fèlix: «Una vegada un filòsof va veure un bou que pasturava en un camp. Quan el bou fou sadollat, sortí del camp, s'ajegué vora un arbre i es posà a remugar. El filòsof seguí l'exemple del bou; jaquí la ciutat on havia molt après i es retirà a la muntanya per reflexionar. Aleshores descobrí noves ciències.»

Com Rabelais, és per mitjans sensibles, per mètodes divertits que ell familiaritza el deixeble amb les ciències, que li fa conèixer «tous les oiseaux de l'air, tous les arbres, arbustes, fructices des forestz, toutes les herbes de la terre, tous les métaulx cachés au ventre des abysmes, les pierreries de tout Orient et Midy (2).»

Com Rousseau, en fi, Ramón Lull segueix el nen des del bressol, s'ocupa de la cura a donar-li mentre és petit i segueix de dia en dia el seu desenrotllament físic, intel·lectual i moral.

(1) Montaigne, *Essais*, ch. XXV.

(2) Montaigne, *Essais*, ch. XXV.

Com ell, mou sobre tot la voluntat i la curiositat natural del nen per incitar-lo a donar-se compte de tot.

Rousseau diu: «Fèu el vostre deixeble atent als fenòmens de la natura, i aviat el fareu curiós; però, per nodrir la seva curiositat, no us doneu mai pressa a satisfer-la. Poseu les preguntes al seu abast i deixeu-les-li resoldre. Que res no sàpiga perquè vos l'hi hagueu dit, sinó perquè ell ho hagi comprès tot sol; que no aprengui la ciència, sinó que l'inventi» (1). I Ramón Lull no fa pas altra cosa. Quan Fèlix diu al fill del rei: «Senyor, per qual natura són les nuus de diverses colors?» el fill del rei no es dóna pas pressa a satisfer la seva curiositat. En compte de respondre a la pregunta posada, la reprèn sota una altra forma i deixa a Fèlix la feina de resoldre-la ell mateix tot contant-li «que una aigua passava per un lloc que era ple de pedres vermelles, i puis passà per altre lloc on havia pedres blanques; i per açò l'aigua, segons los llocs per los quals passava, se diversificava de color» (2).

Podríem encara fer nombroses confrontacions interessants entre Ramón Lull i els grans pedagogs, però això se'ns emportaria massa lluny de la fi que ens hem proposat: fer conèixer sumariament l'autor i l'obra. Pel que tenim dit del doctor català, creiem que els lectors hauràn pogut fer-se una idea prou exacta de la seva obra pedagògica i que ens permetran de concloure dient que aquesta obra mereix atreure l'atenció de tots els qui s'interessen per l'educació de la joventut.

LLUIS PASTRE

(1) Rousseau, *Emile*, llib. III.

(2) *Fèlix*, llib. IV, c. VI.

LA VISIÓ DE LULL PER UN PROTESTANT

La curiositat que desvetlla en nosaltres el trobar en un llibre estranger sota aquest títol pompós, *Alguns cap-davanters en l'avenç del món* (1), el nom de Ramón Lull, és prou per justificar la traducció de l'estudi que el protestant Robert Speer ha fet del nostre filòsof.

La seva lectura és interessant, perquè ens fa conèixer una vegada més aquest caire de vagarositat que restarà sempre en la obra i la figura de Lull, i que interessarà i apassionarà d'una manera estranya la gent més rara, més diversa i més llunyana, aquells que nosaltres no sospitàvem que el coneguessin, i sobre tot que, de conèixe'l, se n'exaltessin. L'autor diu: «Catòlics i protestants, teòlegs històrics i teòlegs dogmàtics, místics i devots, tots aquests tipus contradictoris i discordants de caràcter i opinions cristianes que avui omplen el nostre món religiós troben un punt comú de reunió en el gran missioner del segle XIII.» I això és veritat fins a cert punt, perquè si una mateixa simpatia fa que tots vagin a raure a Lull, cada un hi porta el seu bagatge espiritual, i hi troba un camp aposta per fer-li valdre les seves doctrines o les seves opinions.

Cosa estranya i fatal que passa amb aquests homes d'una gran força de passió, que es vessen a fóra imprecisament i exaltadament. Així sant Francesc, per exemple, amb la qual figura s'han entusiasmat protestants i catòlics i pensadors amorfes de doctrines mítico-panteïstes.

Però la sort de Lull en aquest sentit ha estat pitjor. Lull, el veritable Lull, ha estat sempre ignorat, i el que generalment ha corregut pel món han estat desdibuixaments fantàstics de la seva figura. Tothom sab que les característiques d'aquesta literatura lulliana són, primer, un gran entusiasme; després, un desconeixement absolut de Ramón Lull. Avui encara l'entusiasme és igual que se-

(1) Robert Speer. *Some Great Leaders in the World Movement*, The Cole Lectures for 1911 delivered before Vanderbilt University.— Lecture I. «Ramón Lull, the Christian Crusader and his Conquest.»

gles endarrera; en canvi, s'ha guanyat en la coneixença del nostre filòsof. Si no tots els que parlen d'ell l'han conegut directament, en canvi algú dels llibres que els han informat han begut en la font mateixa. Això és un avenç. Podrem esperar gaire cosa més darrera? Entusiasmar-se és fàcil; conèixer, molt difícil, i Lull exalta de pressa, però es fa esquerp i pesat a qui el vol conèixer. Ens hem de resignar que sempre una gran part dels que parlaràn d'ell no l'hauràn arribat a llegir, però hem d'esperar que, almenys, s'hauràn enterat d'ell en obres justes i clares. Avui, doncs, una gran part de les mixtifications de la seva figura són encara culpa nostra.

Traduim alguns trossos del capítol dedicat a Lull perquè es vegi la tònica d'aquesta mena de treballs.

RAMÓN LULL, EL CREUAT CRISTIÀ

«Les dues forces del món més poderoses són els principis i les personalitats. Mercès a elles, és a dir, per la veritat que encarnen els principis i pels homes en què aquests són encarnats, els moviments vitals del món avancen. Nosaltres no concedim a la Filosofia que la veritat d'aquests moviments sigui creació dels homes que els menin. Nosaltres creiem que la veritat és veritat tant si l'home la troba com si la falla, tant si la confessa com si la nega, i que sempre per ella mateixa actúa en el món. Però també creiem que Deu cerca els homes que faràn avançar la veritat fent d'ella una part d'ells mateixos, i que voldrà donar als principis un hostatge i una ajuda dintre les llurs personalitats. La glòria i el poder de Deu és que en Ell principi i personalitat es confonen. Ell és allò que nosaltres tan sols podem dir que tenim. L'home posseeix la veritat i Deu és la Veritat. L'home fa la justícia i Deu és la Justícia. Des d'un començ la pròpia revelació de Deu fou una revelació de principi com personalitat. «Qui diré que m'ha enviat?», demanà Moisès. «Digues que t'ha enviat el «Jo soc», contestà Jehovah; no aquell que tenia Poder, sinó que era Poder; no Aquell que declarava la Veritat, sinó que era Veritat.

L'Encarnació és el fet central de l'història i l'agent més poderós en la vida del món, perquè fou l'exemple immaculat i suprem del

principi més alt i de la personalitat més pura, pautats i fosos perfectament. I les personalitats humanes han tingut una més gran influència benefactora en proporció de la seva semblança amb la Personalitat Encarnada, incorporant a la vida principis eternals i contribuint a l'esforç incessant per solventar els nostres problemes humans. Penso, per tant, que en cercar una guia o una inspiració, en cercar coratge per la nostra lluita o una llum per les sortides centrals de la vida, cap estudi ens pot ser de més profit que el de aquestes personalitats en la seva lluita amb els grans problemes i la seva encarnació amb els grans principis cristians.

.....

En el món, l'obra més alta i poderosa, aquella que essencialment i distintivament és cristiana, és sempre una influència personal arrelada en el caràcter i nascuda d'ell, i especialment en la propaganda missionària l'element suprem és la personalitat. Entre els homes de la seva centúria Ramón Lull va ser una de les més fortes personalitats. La passió impetuosa amb què aquesta personalitat es desenrotllà, és una cosa que ompla d'estupor.

.....

Alguns biògrafs parlen d'un temps de solitud que durà nou anys, passat en una cel·la del Mont Randa, gaudint de l'il·luminació divina, i resolent, a la fi, que ell era cridat per predicar l'Evangelí als Maometans. Si això és o no veritat, és cert que ell fou cridat per Deu, i res en dóna un testimoni més clar que la faisó com resolgué la seva vida i l'intensitat i la puresa amb què s'entregà a una de les grans empreses del seu temps, l'evangelització de l'Islam. No es tría per tasca una cosa semblant sense una pressió diversa de la pròpia voluntat, i a l'entregar-s'hi Lull tan cegament és que era portat pel voler de Deu.

Al mateix temps no té res d'estrany el que Lull portés la seva activitat al problema de la missió mahometana. Mallorca i Menorca havien estat, fins feia poc, en mans dels moros, i l'història de la seva família i l'educació donada a la seva raça servaven fresca l'idea del sarrací. A més, aquell era el temps viu de les creuades, i un home com Lull, d'una intuïció tan clara, tenia de veure que el resultat d'elles seria nul i que el mitjà era xorc. «Veig molts cavallers anant més enllà dels mars, cap a les terres santes — deia, — creient que

podràn reconquerir-les amb la força de les seves armes; mes, a la fi, tots són malmesos abans d'obtenir el que es proposaven. A mi em sembla que la conquesta de la terra santa no deu ser escomesa sinó de la manera amb què Jesús i els seus apòstols l'adquiriren, amb amors i pregàries, eixugant les llàgrimes i la sang.» Així Ramon Lull proposava d'arribar al món mahometà.

Lull comprengué, com molt pocs, la naturalesa del seu problema. I és una prova de la seva grandesa que endevinés que això és un problema. Una munió dels seus contemporanis desconeixien molt, si no del tot, el caràcter de l'Islam i de Mahoma. No sabien l'àrab, no havien llegit el Koràn, i odiaven el sarraí com un eremic, sense voler reconèixer els deures que com a home li eren deguts. Lull s'adonà que era necessària una actitud de ment radicalment diferent, i desseguida l'adoptà per ell mateix.

El seu primer pla fou de compondre un llibre que pogués demostrar als maometans la veritat i la superioritat del Cristianisme. Mes comprengué aviat que no estava preparat per una obra així, i que no coneixia la llengua àrab, en la qual tenia d'escriure per arribar fins als mahometans. També pensà en anar a París a preparar-se per la gran controvèrsia, mes un parent seu dominicà el persuadí a quedar-se a estudiar a Mallorca. El més necessari era conèixer l'àrab, i perxò Lull comprà un esclau musulmà, empleant nou anys en l'estudi d'aquesta llengua. Però al cap d'aquest temps un incident tràgic interrompé els estudis: Lull havia après la llengua del seu esclau, mes aquest no aprengué pas d'ell l'amor a Crist. Un dia blasfemà davant de Lull; Lull, indignat, el baté, l'esclau s'hi tornà ferint-lo, i fou perxò empresonat. Els començos de la missió no eren esperançadors.

Si els deixebles han de cercar-se en totes les nacions i s'han de guanyar ensenyant-los l'Evangelí, l'Evangelí haurà de ser predicat per homes que coneixin les diferents llengües de la terra. I Lull vegé això, tan evident ara per nosaltres, però tan nou pels homes del seu temps. Mentre estudiava, doncs, aquesta llengua, Lull desenrotllava el pla d'una ampla exposició apologètica del Cristianisme encaminada a resoldre les dificultats que podia trobar en les ments d'aquells que acceptessin aquesta doctrina; i més que altra cosa adreçada als mahometans per convence'ls de la seva divina veritat.

El resultat d'aquesta tasca fou l'*Ars Magna*. Aquest admirable tractat, diu el Dr. Zwemer, dirigit en un sentit a la tasca especial de convertir els musulmans, incloïa també una art general de demostració i refutació, i pretenia abastar tot el camp del coneixement i superar els mitjans imperfectes dels altres escolàstics. La fi de Lull era emprar el mètode escolàstic no solament per l'Església, sinó també com un agent de missió, i guanyar els musulmans i, en general, tots els gentils, convencent-los, en una discussió agradable i raonada, de la superioritat del Cristianisme.» A l'afermar en la religió el lloc degut a la raó i al demanar que fos presentat al paganisme un Cristianisme racional, Lull avençà de molt les idees i les aspiracions de la centúria en què visqué.

Al judicar el caràcter del mètode lulià i el seu llarg període de preparació no hem d'oblidar una cosa, i és que la força de l'Islam, en el temps de l'escolasticisme, era la seva filosofia. Però, per un home apassionat com Lull, que s'havia endinsat completament en l'esperit de la filosofia aràbiga i que coneixia tots els seus errors, no hi havia cosa més aposta que l'anar a trobar als filòsofs musulmans en els seus propis dominis. Avicenna, Algazel i Averroes seien en el trone del pensament musulmà. L'objecte de Lull fou d'afeblir la llur influència per poder arribar al cor musulmà amb el missatge de salvació. Per un conflicte així, i en aquell temps, les seves armes eren ben escollides.

El mètode de Lull fou ben conegut, i la seva art, l'art luliana, tingué fama universal. No debades ha estat dit que «per dues centúries, el nom de Lull fou el més popular i potser el més influent Europa» (1). Avui, no obstant, el seu mètode ens sembla absurde i antiquat. Va més enllà de la lògica i la metafísica i s'esdevé que un tòpic universal dóna una regla general d'investigació i conté fórmules a les quals pot reduir-se, en cada ciència, tota demostració. Una mena d'enciclopedia de categories i sil·logismes; un invent d'un ordre mecànic o mnemotècnic per establir tot el nombre possible de categories aplicables a qualsevol proposició. Allò d'una roda rodant dintre d'una altra ens sembla una mica desorientador i una mica infantil. Mes no fóra just dir que Lull suposava que el pensament

* (1) Walsch, *Heroes of the Mission Field*.

pogués reduir-se a una senzilla rotació de cícrcols de cartró. Lull no volia pas donar-nos un compendi de coneixements, sinó un mètode d'investigació. Cercava per la filosofia un mètode més científic que la dialèctica dels seus contemporanis. En la seva concepció d'un mètode universal i en l'aplicació de les llengües vulgars a la filosofia, sigué el devancer del mateix Bacon. I s'adonà de la possibilitat d'usar com armes per la missió una teologia comparada i una lògica.

Aquestes dues grans idees, de predicar en les llengües nacionals i de presentar una dialèctica incontestable, foren complementades per una tercera. Lull volgué llavors fundar col·legis de missions, els quals poguessin enviar a tot-arreu del món els missioners que ell havia concebut. Somniava uns monjos de santa vida i gran sapiència formant institucions en terres estrangeres, on apendrien vàries llengües i d'on en sortirien aptes per predicar l'Evangelí. De la mateixa manera que anticipà l'actitut general de la missió moderna, anticipà també, com diu Smith, «la gran concepció i la gran empresa dels nostres dies, d'una sèrie de societats i d'esglèsies organitzades per missions estrangeres. Un país més enllà tan sols — que hauria donat per poc que l'haguessin ajudat — i Lull set segles enrera feia exactament la mateixa gran obra de William Carey» (1).

Les dues úniques coses que obtingué, a l'intentar la fundació d'aquests col·legis, foren: primer, que el rei de Mallorca establís allà un monastir en el qual els monjos foren instruits en la llengua àrab i preparats per arribar a ser disputants hàbils contra els musulmans. El projecte que Lull tenia per la seva escola no era migrat. No volia una seca i teòrica instrucció; allí s'ensenyaria als monjos la llengua i la geografia dels pobles on tinguessin d'anar a viure. «Coneixement de les regions del món — escriu — és fortament necessari per la república dels creients i la conversió dels incrèduls. L'home que desconeix la geografia no solament ignora per allà on camina, sinó cap allà on dirigeix. Si per ventura intenta la conversió dels infidels, o vol treballar per qualsevol altre interès de l'Església, és indispensable que conegui la religió i els voltants de les regions que trepitja»; segon: a més del col·legi de Mallorca, Lull volia fundar-ne a altres llocs, i més d'una vegada anà a Roma per parlar-ne. Mes els

(1) Smith, *Short History of Christian Missions*.

papes estaven massa ocupats amb els grans afers del dia, i la sola cosa que Lull obtingué fou l'acta del Concili de Viena en 1311 decretant l'instauració de càtedres de llengües orientals a les universitats de París, Oxford i Salamanca.

He dit que aquestes concessions foren les dues úniques coses que obtingué Lull com resultat del seu projecte d'educació per les missions. Mes, considerats els obstacles que tenia de trobar, no fou una petita victòria la seva. Per nosaltres principalment, és significativa perquè ens revela una vegada més la gran mentalitat d'aquest treballador solitari, escarrassant-se per l'evangelització del món i anticipant-se a homes que arribaren centúries més tard. Anticipant-se, sobre tot, per haver viscut en el segle XIII la vida missionària del XIX i haver sentit els motius als quals l'Església no pogué arribar sinó tant de temps després.

.....

Un temps Lull s'acontentà predicant privadament l'amor a Crist; però més tard se'n cansà i la reclusió li esdevingué un pes insuportable. Llavors, abandonant la solitud, anà al mercat públic i proclamà obertament la doctrina de Crist. Per fi arribava l'hora dalida de tant temps, el poble aplegat allà, furiós, l'apedregà, i Lull en morí, el 30 de Juny de 1315. L'esperit del bon soldat de Tomàs Fuller ha estat sempre en ell. «Al bon soldat no li importa, per una probabilitat de victòria, la certesa de la seva mort, i de res fuig tant com de l'ombra del fugir; i encara que el món el motegi de boig, ell prou sab que més enllà e' seu valor tindrà un premi, i fent al món el seu executor li deixa l'herència del seu nom.»

.....

Es possible que, apart del seu evident amor a Crist, del qual Lull estava posseït, i de l'admiració que es guanyà pel seu dalit en la causa desesperada de convertir els musulmans, Lull hagués estat deixat lliure per ser un laic i, per tant, no tan subjecte a la crua disciplina eclesiàstica. El seu crit per predicar als infidels Lull no l'adreçà als religiosos. No cercava ni consacració eclesiàstica ni credencials històriques. En aquest sentit podem creure a Lull o com fent reviure els ideals de la primera centúria cristiana, o com anticipant els ideals de la vintena. Però de totes maneres Lull desitjava ardentment d'organitzar les missions sota la responsabilitat de l'Es-

glèsia. I maldà una pila de temps — endebades però — perquè l'Església organitzés la missió als musulmans. El seu projecte era unió entre el lliure moviment individual i la responsabilitat corporativa de l'Església, a fi que cap home quedés sense ajuda per la lluita, i que una direcció general curés de l'organització a fi que la batalla fos continuada fins a la victòria.

Sense dubte que fou un avantatge que Lull desconequés la tecnologia teològica que comportava l'educació del seu temps. Ella hauria ofegat la llibertat de la seva ment i refredat el dalit del seu esperit, el qual era titllat de bogeria per l'actitut convencional de llavors. Després de tot el que s'ha dit sobre l'influència general alliberadora de l'educació i sobre les universitats com centres reformadors en totes èpoques, resta encara una veritat, que l'escola té els seus perills d'estretor, d'artificialtat i d'una mena de dilació constant, la qual fa que tota nova generació tingui de formar-se amb el pensament de la generació passada; o bé que inventi noves formes de pensament amb tanta lleugeresa, que un dubta de si els que les han fetes s'han donat compte que tots aquests canvis costen sang, i que per tenir eficàcia les noves formes de pensament no han d'arribar mai forçades per un apassionament sobtat. Sens dubte que la disciplina teològica del seu temps hauria estat millor que l'escola de sensualitat en què cresqué; mes aquesta li deixà la ment oberta a simpaties noves, a grans serveis, a concepcions d'una frescor deliciosa. L'escolasticisme migeval hauria aturat severament tot això. N'hi ha prou amb dir que la qualitat suprema per un missioner ha estat sempre la possessió de una vida, de l'amor diví que és vida, i això no pot donar-ho cap escola. Encara que l'opinió general creu que l'escola és sempre el millor lloc de preparació, Lull mostra que no sempre és així i que algunes vegades va més bé «comprar un sarraí» i preparar-se per camins excepcionals. De totes maneres, quan un home se'ns presenta disposta d'aquesta manera, en comptes de teme'l per la seva simplicitat, els nostres plans han de ser flexibles fins obrir-se per deixar-li un lloc.

Somerville, en *La concepció de Crist de sant Pau*, indica que és «en la consciència del que Crist era per sant Pau en la seva vida personal on nosaltres tenim d'atançar-nos per conèixer la gènesi de la seva teologia». Per conèixer el secret i la font de la doctrina i la vida

de Ramón Lull, el que pensava, el que era, el que sofrí, hem de guaitar en la consciència íntima del que per Lull era el Crist. Ramón Lull tenia aquesta vida íntima i volia donar-la. Tot veritable missioner deu fer el mateix. La seva obra no és anar a l'Àsia o a l'Àfrica per dir: «Aquesta és la doctrina de l'Església Cristiana», o bé: «La vostra ciència és dolenta. Mireu a través d'aquest microscopi a fi de convèncer-vos per vosaltres mateixos i abandonar les errors»; o encara: «Compareu la vostra condició amb la d'Amèrica, i veureu com el Cristianisme comporta més gran benestar social que l'Induisme, o el Confucionisme, o l'Islamisme.» Indubtablement, tot això també té el seu lloc, mes aquest és secundari. La primera cosa és el testimoni personal. Dir: «Això jo ho he sentit. Això Ell ho ha fet per mi. Predico Aquell a qui conec; Aquell que és des d'un començament; Aquell que han sentit les meves orelles i han vist els meus ulls.» L'home que no pugui dir això podrà canviar les opinions de la gent entre la qual es trobi, podrà millorar la llur condició social, alliberar-los d'una munió d'errors i d'una munió de supersticions esclavitzadores; però després de tot això, l'única cosa que feta hauria suplert totes aquestes, i mil altres encara, restarà per fer: a aquesta gent no els hauria estat donada una altra vida. L'home que vulgui igualar l'obra de sant Pau o de Ramón Lull, ha de predicar un Crist vivent, testimoniats per l'experiència, viscut per ells i per tant capaç de ser viscut pels altres.

Fóra molt fàcil treure més semblances entre sant Pau i Ramón Lull. Les seves conversions, els temps de preparació que les seguien, les seves visions, el seu treball incansable, la passió per Crist d'un i altre, la seva activitat i el seu poder intel·lectual, els seus pelegrinatges i les seves desgràcies, el seu pensament, els seus propòsits, els seus gustos, els seus amics, els seus sacrificis. Però l'essència de tota aqueixa comparació és: el veritable caràcter de missioner que tenien un i altre, la possessió de la vida de Crist com una vida activa que els capacitava no sols per donar una nova doctrina als homes, sinó una altra vida més alta.

Resumint. Ell cercà de totes les maneres a preparar-se perquè al posar-se en contacte amb els homes pogués endinsar-se en tots els intrincaments de la seva vida, sembrant així en ells la lleavor de vida nova que portava. Perxò aprengué l'àrab, arribà a ser un mestre

en la filosofia musulmana i estudià geografia. I perxò també emprengué l'estudi comparatiu de les religions, com diríem avui. Naturalment que hi ha una gran diferència entre la manera d'entendre ell aquest estudi i la manera actual d'encarar-lo. Ell no emprengué l'estudi d'altres religions per cercar-hi ideals de què pugui suposar-se mancat el Cristianisme. Tampoc per cercar en totes elles un residu de principis generals comuns que poguessin posar-se com el summum de tota religió. Ell estudià les altres religions per trobar-hi la millor manera d'arribar al cor dels seus seguidors amb l'Evangelí; la doctrina perfeta i completa, no mancant res, no necessitant res de qualsevol altra doctrina. Per ell, entre el Cristianisme i les altres religions hi havia una diferència no solament de grau, sinó de classe. El Cristianisme no té res del menyspreable que les altres posseeixen. Solament ell satisfà. Solament ell és vida. Les altres són sistemes de societat o de política; religions de llibres, mètodes, organitzacions. Perxò Lull no estudià les altres religions per descobrir-hi préstecs possibles al Cristianisme; elles al Cristianisme no podien donar-li absolutament res.

Creient en la vida va creure en el moviment de la vida. El gran somni dels seus darrers anys va ser una forta creuada missionària, feta voluntariament per l'unió de diverses ordres de cavallers cristians. I aquest pensament el tingué, set centúries abans de fer-se res de semblant.

Precisament perquè Lull tingué aquesta vida veritable, posseï d'una manera poderosa el veritable espeit del missioner. Ell volgué guanyar els homes personalment, i es rebel·là contra l'opinió general del seu temps de convertir a la força. Els focs de l'Inquisició començaven a cremar, les presons ja s'obrien amenaçants, i els primers clams començaven de sentir-se. Les Creuades s'havien satisfet amb la sang de l'Islam. Ramón Lull tornà a fer sentir la veu del Senyor. Combaté sense espasa i sense odi. La vida i l'amor del Senyor el menaven tant sols.

L'amor del Senyor. Mes quina passió en aquest amor! Res l'aturava. Els esforços no es pesaven. A la nit en somniava i el veia tant en els seus dolors com en les seves joies. Si sant Francesc portà com penyora del seu amor a Crist l'empremta de les seves llagues, Lull tingué mostres tan grans d'aquest amor com les havia tingut

l'estigmatitzat. Adintre seu l'amor del Senyor cremà sempre, i fou ell el que li donà les grans paraules inspiradores de tota una nova tàctica de convenciment.

Amb aquests paràgrafs traduïts s'hauràn vist palesament les dues característiques de que parlàrem abans i l'entusiasme d'una banda la falsa visió de l'altra. Ara nomès ens manca dir que aquest treball no és únic, i que avui dia una gran part de la literatura luliana que's fa fòra de casa està tallada sobre el mateix patró.

E. D.

LLIBRES

VIDA I ACTES DEL REVEREND MESTRE I BENAVENTURAT
MÀRTIR RAMÓN LULL, per LLORENÇ RIBER. — 1916.

Com un fet natural, que havíem d'esperar, és vinguda aquesta obra de Mn. Llorenç Riber. Qui si nó ell, podia recollir amb més amor tota la llum encesa en la vida del gran fantàstic que fou Ramón Lull? Calia amor i no pas enginy, i el dò d'adivinació profunda més que el sentit de la recerca justa, per compondre aquesta *Vida* que encara no s'havia escrit a Catalunya. L'obra enorme i boniosa de Ramón Lull era talment com una boscúria aïllada en mig de la nostra història, massa ombrívola i plena de vents perquè ningú gosés fer-s'hi prou endins. Se sospitava que hi havia al bell mig les clarianes on els rossinyols hi canten i les aigües hi mormoren i s'hi mou l'aire més pur de l'ànima de Ramón, però el secret no fou dit fins ara que un poeta encès d'amor ens el deia. Ell ha fet una tasca semblant a la que acompliren els altres, però en la via seguida arribava més enllà. Se servia dels mateixos materials de què es valgueren altres qui estudiaren l'obra i la vida de Ramón Lull. Però no s'aturava en aquest punt. No era pas la vida part d'enfòra el que ens volia dir, sinó la d'endins, tan sobreexidora i rica que es vessava com la

claror d'una flama i pujava en el desig inasaciable de trobar-se amb l'Amat. Un treball de crític no temptava al nostre poeta, ni era prou encara una reconstitució dels fets i accions de Ramón, que son amor el duia més enllà, a retrobar l'ànima de Ramón en aquella part més viva de la seva obra, en aquella que escrigué en romans, amb l'impulsió del seu cor i no amb la freda cura del seu enteniment. No és l'*Ars Magna*, sinó el *Llibre de Contemplació*, i les obres rimades i el *Llibre de Blanquerna* i el *Llibre d'Amic i Amat*, on el cor de Ramón s'hi sent encara com és viu, on la seva follia sublim li fa dir les paraules de sentit més profunde. Mn. Riber ha sabut destriar en l'obra de Ramón el que és la fruita gerda del temperament contemplador del que és la clivella teològica que de vegades prenía son mateix ardiament apostòlic.

És assenyalat per molts el caràcter de la filosofia lul·liana com a culminació del pensament dogmàtic abans no fos iniciada la nova via del Renaixement. Una teologia i una filosofia s'unien per decretar al món la veritat única, i així havien d'ésser absolutes i tancades les dues, per tal que ni una llenca de llum estranya penetrés en el cercle doble que formaven. I en aquesta integritat dogmàtica creuen molts que Ramón Lull depassà encara a Tomàs d'Aquí, el mestre, i es vanava de deduir totes les ciències sense haver-les estudiades i tot ho demostrava per raonaments. No és aquest Ramón el qui més atreu el poeta, sinó l'altre, aquell gran contemplador que diu: «la mia força sent pus fort i major que la dels munts; ni ferre ni acer no és pus fort de mi»; el qui en «l'horror dels rims tallats i vius, com un caire de penyal, encobreix a voltes una dolçor de bresca regali-mant, que sembla de Sant Bernat»; el qui no defalleix mai en la fadigosa caminada que fa per terres de creients i d'infidels, que va pels mars i és — tot ell i a cada instant — una paraula generosa i una voluntat — ara aspra i violenta, i ara dolça i trèmola, — per expandir en les ànimes la veritat que li nodreix l'esperit i l'amor per l'Amat que esvaeix les boires.

La vida activa i roent de Ramón Lull és la que ens conta Mossèn Riber. Com ell diu, no fou Ramón «home d'obres consumades. Ramón Lull fou home de desitjos.» Pels desitjos que no trobaren mai la calma i així no s'extingien, era impulsada aquella vida. «Els desitjos de Ramón li abrandaven el pit, com un gran foc; i el foc és infadigable.»

Són els tres desitjos de Ramón els tres corrents d'espiritual passió que ha recollit el poeta en el seu llibre. «Eren tres claus roents clavats en son flanc; era un agulló trienc que estimulava sa carn, i la manteria inquieta i «doladora, tota votada a la febre de l'apostolat.»

Des de la nit de desvetllament en què cercava una rima per una cançó d'amor i se li apareixia Crist en la creu, i per cinc voltes la mateixa visió li remogué la consciència, llevant-lo de la vida mundanal, fins al dia de la seva mort, en una nau de genovesos a les vistes de Mallorca, després del martiri sofert en terra de sarrains, en aquesta *Vida* se'ns conta la lluita seguida de l'ànima de Ramón Lull en els desitjos que el movien. Els dies de contemplació a Randa i Miramar, els dies d'ensenyament a París i a Montpeller, els dies d'acció apostòlica en el concili de Viena o en els carrers de Tunis i Bugia, els pelegrinatges com les lliçons a la Sorbona, tot el que fa de Ramón un pur exemple d'energia, tot és recollit en la *Vida* de Mn. Riber; mai, però, com espectacle; sempre com a indicació d'aquell foc interior que no tenia fadiga, sempre com a narració d'aquella activitat espiritual.

Aquest llibre de Mn. Riber és un llarg coment a la *Vida* coetània, el text vulgar de la qual romànc encara inèdit, i que sembla com si l'hagaés dictat el mateix Ramón a un deixeble. Gairebé tota la *Vida* coetània és interpolada en l'obra de Mn. Riber, i, a més a més, bona part dels fragments dels llibres lul·lians, on sembla que l'autor parli de si mateix o s'hi traspuï un estat del seu esperit. La manera de confegir el fragment triat amb el comentari és tan natural, que si no fos per les diferències de l'estil, no en reconixeríem de vegades els límits. Una forta i ascendent influència de l'estil de Ramón Lull en l'estil del nostre poeta, és notada. La fermesa i agilitat que la parla guanyava amb la prosa lul·liana, és tramesa en la prosa d'aquest llibre, amb tots els guanys d'una renaixença. Una nova mena d'estil simple i graciós, sonor i dúctil, amb la mija de tivantor adolescent encara i ja amb l'inici d'una plenitud juvenenana, se'ns ofereix en aquest llibre, tan pur en la forma com admirable en l'intent. — ALEXANDRE PLANA.

LA CULTURA FILOSÓFICA EN ESPAÑA, per JOSÉ INGENIEROS.
Colección Cervantes, 1916.

José Ingenieros ha publicat en la seva *Revista de Filosofía* una sèrie d'estudis sobre la cultura filosòfica a Espanya en els quals, amb bona orientació de conjunt i excel·lent intenció informativa, ha recollit l'evolució del pensament català des de l'eclusió de la cultura migeval fins el renaixement modern, advertint l'unitat cultural de la nostra tradició en les terres de parla catalana i filiant els nostres moderns pensadors que renoven la cultura filosòfica espanyola dins la més pura tradició catalana i alhora atents a les més agudes palpitations de la modernitat. Aquells articles han estat recollits suara en el llibre *La Cultura filosòfica en España*.

Diu el Dr. Ingenieros a propòsit de Ramon Lull:

«La més alta llum de la cultura aragonesa fou, sens dubte, Ramon Lull, nat a Palma de Mallorca en 1235. Gran i original sense disputa, sa fama ha estat augmentada per una vida novel·lesca i per pelegrines idees que omplenen sos escrits. S'educà en el palau de Jaume I i portà vida galant fins que una dramàtica aventura d'amor el decidí per una disciplina estudiosa i austera. Contemporani de Roger Bacon, l'igualà en fama, enc que no en transcendència. Al passar de la vida galant a la mística, seguí sent un home d'aventures en el terren de les idees. Sense mètode ni orientació aplicà son imaginatiu ingeni a crear un mètode nou que, al seu entendre, devía eixamplar desmesuradament el domini dels coneixements humans.

Ermità durant una dècada, tingué temps d'acumular vasta il·lustració i entregar-se a singulars meditacions. Cultivà les ciències i la filosofia amb la fi d'utilitzar-les per provar i expandir pel món sencer la doctrina cristiana. Estudià als àrabs per combatre'ls millor i recabà d'això el gran benefici de posar-se en contacte amb la seva cultura. Sa obra capital, *Ars Magna*, és un enginyós document de la mescla d'orientacions i propòsits que l'inspiraven. Son nou mètode devía simplificar l'aprenentatge dels coneixements humans, dispensant de llargs estudis i permetent saber amb certitut tot el que no s'ha estudiat. El mètode posava la lògica com a base de l'ensenyament de les ciències i de la filosofia. Ideà una sèrie de

quadres movibles i superposables que representaven les idees abstractes i generals; ses variades combinacions mecàniques permetien de fixar l'exactesa de les proposicions i la lògica dels raonaments.

Barrejant aquestes fantasies amb projectes de creuades espirituals, obtingué la protecció de son compatrici el papa Joàn XXII, continuada per Honori IV, i conseguí que son mètode fos acollit, comentat i explicat en tota l'Europa catòlica. Obtingué autorització per ensenyar a París i més tard a Montpeller, on, per simplificar son mètode, escrigué l'*Ars inventiva* o art de descobrir la veritat i demostrar-la. Anà a Roma i interessà el papa Nicolau IV a favor d'una creuada espiritual entre els infidels, cosa que poc després assajà a Tunís, discutint amb els doctors musulmans. Corregué perills i regressà a Nàpols, on composà sa *Taula General* i altres llibres de filosofia, passant a França l'any 1298, protegit per Felip el Bell. Els doctors escolàstics aprovaren ses inútils i enginyoses demostracions del misteri de la Trinitat, mostrant-se-li propicis en tot. Tornà a l'Àfrica i convertí alguns averroïstes, naufragant a Pisa al regressar. Res descoratjà aquest piadós i incansable doctor, nat per les aventures. Ensenyà novament a París amb gran ressonància (1310), dedicant al rei son tractat *Dels dotze Principis*, escrit contra les errors d'Averroes. En el concili general de Viena (1311) proposà que sos mètodes s'adoptessin per l'ensenyament teològic i demanà l'exclusió absoluta de l'averroïisme, la qual no obtingué. A París publicà noves obres científiques i teològiques, partint altra vegada cap a sa creuada espiritual a l'Àfrica; greument maltractat pels moros, fou recollit i morí a l'arribar a sa illa natal.

La celebritat de Lull guarda proporció amb sa activitat d'escriptor i propagandista, així com també amb l'inutilitat de ses invencions científiques. Mes, fins en sos desvaris, és impossible no considerar-lo com un dels grans agitadors de la filosofia en els auguris del Renaixement.

Innombrables foren sos continuadors a Europa i a Espanya; en general, no tingueren veritable transcendència filosòfica, ja que l'essencial en Lull fou sa originalitat personal, ses aventures i son inquiet afany de prosselitisme, condicions intrínseques que són més fàcils d'admirar que d'imitar. N'hi ha prou amb dir que a principis del segle XIX, el cistercienc P. Pascual passà sa vida entera a

Mallorca, consagrat a estudiar la vida i il·lustrar les idees de Lull. Els teòlegs més seriosos deixaren a un costat ses doctrines, subjectant-se exclusivament a les de Tomàs; si alguns cregueren necessari combatre-les, fou per contrarrestar l'entusiasme de certs partidaris. Entre els doctors de l'època se'l distingeix amb el nom de «l·luminat», i, en veritat, no pogué calificar-se'l amb més encert. Sa bibliografia és immensa.

Els començaments del segle XVI es senyalen pel creixent predomini cultural de Catalunya sobre Aragó; en temps d'Alfons IV (1328) les lletres catalanes floreixen, i amb elles els escrits morals, les cròniques històriques, els al·legats religiosos i les disputes teològiques, supremacia més sensible encara durant el regnat de Pere IV (1336-1387).»

Segueix el llibre en aquesta primera part dedicada a la cultura filosòfica espanyola universal estudiant l'obra de Ramón Sebunde, d'Anselm Turmeda i de Bernat Metge.

En la darrera part: *La renovación de la cultura filosòfica espanyola* nombre copiós de pàgines són consagrades a Catalunya i al conreu de la filosofia científica fixant-se en la significació de Eugeni d'Ors, el Dr. Turró, Diego Ruiz i en la labor de l'Institut de Ciències, la Societat de Biologia, etc.

REVISTA DE REVISTES

DEL CENTENARI DE RAMÓN LULL, per RAMÓN D'ALÓS. *La Revista*. (Any II, n. XIII. Abril de 1916.)

El nom de Ramón Lull mai no ha estat veritablement popular entre els catalans, per més que, de primer antuvi, pugui semblar el contrari. Això, tant respecte de Catalunya com de València i fins de Mallorca, on s'ha donat culte al Sant, s'han cremat ciris davant l'altar del Doctor Il·luminat, però el poble ha sabut ben poc de les seves doctrines. I és que la ciència lul·liana, essencialment democràtica— per dir-ho així — ha estat sempre patrimoni exclusiu de l'aristocràcia intel·lectual, sobre tot dels filòsofs, dividits en dues bandereries de deixebles seus a ultrança i d'enemics fanàtics en lluites bizantines, sense cap resultat profitós per ningú. Mentre això succeïa, les classes populars restaven excloses del coneixement, no ja sols de la filosofia lul·liana, sinó també de les obres més emotives del literat. Tant com se n'havia preocupat Ramón Lull, del poble! No li va servir de gaire l'arribar fins a nodrir teories perilloses a frec a frec de l'heterodòxia, tot per fer assequibles les seves doctrines a tots els estaments socials. «Pauc som conegut e amat», deïa en el seu *Cant*, i certament poc més no ha estat després de mort. Les seves obres en vulgar, les quals constitueixen per a nosaltres, indubtablement, la part més interessant de sa producció total, han passat gairebé desapercibudes fins als temps actuals. Els nostres escriptors antics, salvant ben rares excepcions, poc se n'aprofitaren. Ni és massa corrent en els inventaris catalans migevals trobar-hi esmentats llibres lul·lians, principalment en vulgar. D'ençà del descobriment de l'impremta fins a mitjans del segle XIX, tot just si arriben a mitja dotzena els llibres catalans de Ramón Lull que s'estamparen en els territoris de nostra parla, i encara incloent-hi el *Blanquerna* i la *Doctrina Pueril*, traduïts (!) al «valencià i al mallorquí».

Ara bé, acabem de celebrar — i encara el celebrem — el VI Centenari de la seva mort. Cap ocasió més a propòsit per rescabalar-nos del

temps perdut, per a complir amb la seva memòria el deute que hi tenim. El camí a seguir és ben clar; emperò estem exposats a desviar-nos-en errant la dreta via, com tants cops ha succeït. Tot consisteix en posar els mitjans necessaris perquè les obres de Ramón Lull, començant per les escrites en vulgar, esdevinguin lectura dels catalans.

L'hem de fer conèixer, en canvi, tal com ens el mostren els pocs documents contemporanis, tal com ell mateix es retrata a cada pàs en les seves obres, en les quals, però, no hem de voler trobar res més que ço que en realitat hi ha. Més aviat anant amb por de pensar-se veure-hi masses coses: precisament Ramón Lull és, entre les grans figures de la ciència migeval, un dels que més tenen el dò d'enlluernar el novici de les seves doctrines. En vida fou titllat de *fantasticus*, amb raó o sense, però després de mort, no n'ha produït pocs de *fantàstics!*

Avui com avui és de precisió absoluta el conèixer d'una vegada la bibliografia lul·liana per tal com ella ens donarà la mida justa de la producció de Ramón Lull, en la qual s'és anat tant de temps a les palpentes. A això ha respost l'Institut d'Estudis Catalans amb la publicació d'una sèrie ja iniciada d'*Estudis de Bibliografia Lul·liana*. L'Exposició celebrada no fa gaire per la Biblioteca de la Universitat amb el concurs d'altres ha estat una rica mostra de ço que comprèn el conjunt d'obres lul·lianes escampades, la descripció de les quals ha de formar un dels volums d'aquella sèrie. Així es facilitarà i s'amillorarà la tasca d'anar-se publicant les obres catalanes, cooperant als treballs de la *Comissió Editora* de Mallorca.

Cal que tots donem adjutori a l'empresa magna de la *Comissió*, que ja porta publicats 10 volums, nombre poques vegades assolit en les sèries de clàssics catalans. Si tenim obres nacionals a realitzar, n'és una de les més importants la de fer arribar a mans de les gènts les obres dels vells escriptors catalans, Ramón Lull un dels principals. Amb elles hem d'enriquir les nostres biblioteques. Quin no fóra el nostre orgull el dia que hi poguéssim mostrar, fent costat a les dues Biblioteques catalanes de l'Aguiló i d'En Miquel i Planas, una altra de Mestre Ramón formant una sèrie tan nombrosa, tan variada, que ella per ella ja constitueix una literatura vulgar al tombar del segle XIII!

Les edicions crítiques convé que vinguin seguides d'altres de populars. Perquè cal que el poble s'enteri de qui fou En Lull. S'ha de vulgaritzar la seva vida — i ja s'hi han assajat amb èxit escriptors mallorquins i catalans, autors d'algunes vides populars i conferències, en terme d'un any; — cal així mateix fer arribar a mans dels humils pàgines triades de l'*opus* lul·lià en vulgar: de les obres rimades, per exemple; dels llibres de mística, el *De Contemplació*, que n'és enciclopèdia, i el *d'Amic i Amat*, breviarí; de la *Doctrina Pueril*, feta per als infants; de les dues grans novel·les el *Felix* i el *Blanquerna...* Que la publicació d'aquest darrer llibre, aparegut com providencialment, per primera vegada, en son text primitiu, a l'iniciar-se el temps del Centenari, sigui penyora d'una nova època que comença per la causa de Ramón Lull ara que comptem els 600 anys de la seva mort.

LA NACIÓ CATALANA. Nombre especial vol. 12 dels *Annales des Nationalités*.

Aquesta revista internacional, portaveu de les aspiracions autonomistes, ha publicat recentment un nombre dedicat a la Nació Catalana. Com sigui que la nacionalitat té una significança pròpia de cultura relligada per l'unitat moral d'un pensament i això condensa amb fina exactitud una de les pàgines del referit nombre dels *Annales des Nationalités*, creiem oportú de traduir-la en aquestes pàgines dedicades a Ramón Lull, per tal d'honorar com ella fa les relacions entre les fórmules de l'ideologia persistent en l'història intel·lectual de Catalunya i les manifestacions polítiques del moment.

Comença la pàgina dels *Annales* reproduint una de les gloses de Xènius:

«Un poble hi ha hagut on per primera vegada el pensament consentí d'encarnar-se en una llengua popular entre les nascudes de la mare llatina. Aquest poble fou el nostre: i el pensador que tal gosava, Ramón Lull. — No es pot, doncs, anomenar el Dant «el primer filosof popular de l'Edat Mitjana», com ha fet Karl Vossler, en son llibre sobre la gènesi i interpretació de la *Divina Comèdia*. Un poc de temps, però tan mateix una estona, el gran mallorquí havia

davançat el gran florentí... — Mes incloem-los tots dos plegats, si voleu, en unes mateixes funció i honor de fundació de patronatge. I diguem que, si una Nació moderna és una entitat de cultura, Lull i el Dant són els inventors de les Nacions.

Però el Dant, al costat de la Nació, no hi veia sinò el Pontificat i l'Imperi i les lluites entre el Pontificat i l'Imperi. Fou Lull només qui aspirà a l'instauració d'una superadora entitat, d'un *Universale Collegium*, com aquell que, tants de segles més tard, havia de propugnar Leibnitz — ànima bessona i potser, i fins a cert punt, ment filial de l'ànima i la ment del nostre filosof. — Lull volia que als savis de la religió cristiana s'adjuntessin savis de la religió musulmana per serena, raonada, sistemàticament discutir i arribar al pacífic i dialèctic venciment d'aquests. Invocant allò que uneix, volgué així l'idealista arribar a l'eliminació d'allò que separa. En el seu pensar, una síntesi preciosa reunia dins una unitat moral suprema tots aquells pobles que coneixien la figura i l'inspiració del Crist.

»Una nova idea d'imperialitat ve a esboçar-se així que, eclipsada per obscuriments, ja no deixa, però, de jugar un paper dins l'història universal de la cultura. En contrast amb el Sacre Imperi Romà-Germànic, basat en l'esperit de dominació, com hereu, a la fi, d'una institució romana, un altre imperi pren lloc i forma en el desig dels millors, fundat damunt la comunitat intel·lectual, nodrit d'un sentit de benevolença i de concòrdia, estructurat segons lliure i elàstic principi federatiu. Aquesta idea la podríem anomenar catalana, si ja abans no hagués estat una idea grega, florida al bell sí de la Grècia anfictionica i lúdica. Perduda en les negrors dels temps, el geni lul·lià la retrobava. Si s'esboçava per virtut d'ell, per obra del Renaixement prenia forma. El Vuitcents n'ha conegut l'agitació. Pogués el Noucents veure'n la victòria!

»Catalunya guardà sempre aquesta idea, l'ha aplicada sempre a la seva política, com l'ha proposat tothora, dins la mesura de ses forces, a la política general. La monarquia catalano-aragonesa fou, en son temps, exemple perfecte d'aplicació del principi federatiu. La defensa d'aquest principi ha constituït el fons comú de totes ses lluites modernes. En mig de la revolució espanyola encarnà en la figura i l'obra d'un home d'Estat il·lustre, amb aires d'apòstol, de

Francesc Pi i Margall. «Pi i Margall és l'única ment que en mig del romanticisme espanyol — dogmàticament localista per una banda, dogmàticament jacobí per l'altre costat — té prou força per a reunir dialèctament l'ampla humanitat i la pàtria estreta.»

Comenta després la significació de la glosa transcrita en la forma següent:

«La Renaixença catalana i l'inspiració del catalanisme contemporani no han desmentida aquesta tradició de què ens parla Eugeni d'Ors; no els ha mancat jamai aquest interès doble per al subratllament dels caràcters distintius, propis, nacionals i per una universalitat alhora. Els caràcters nacionals no havien pas d'ésser un obstacle a l'universalitat, sinó, contràriament, ells n'havien d'ésser l'òrgan potent i eficaç. Evidentment, dins la complexitat de la renaixença d'un poble, el sentit particularista havia de marcar de preferència les manifestacions de la vida política, mentre que el sentit universalista devia ésser més tost subratllat en les empreses i les institucions de la lluita per la cultura. Això era natural. Mes, així que pel fet de l'ús del propi llenguatge, el segell nacional marcava fortament de sa influència l'obra cultural de Catalunya, per la força de la realitat i l'impulsió dels temps ha esdevingut de més en més ample el camp de visió i les perspectives d'intervenció de la política catalana. No tenim cap intenció de fer història, però que se'ns permeti de recollir alguns fets confirmadors de les nostres apreciacions.

»Un dels fets més recents és l'important manifest adreçat pels parlamentaris catalans a l'opinió pública. Aquest manifest esguarda a la creació d'una «Espanya més gran», però fundada, no sobre la dominació d'un element nacional, com imposa el règim centralista després dels segles, sinó sobre el principi federatiu. Un altre ressò de la tendència catalana antiga a la superació de la diversitat dins l'unitat, sense ruina d'aquella, una nova aplicació del principi federatiu es troba proposat en altres manifestos on alguns intel·lectuals catalans exposaren llur pensament comú en ocasió de la guerra actual. En un d'aquests manifestos es diu el desig de construir organismes superiors a les nacions: pensament comú a molts esperits europeus. Mes unes nacions voldrien establir aquest organisme dins Europa a base d'una dominació; és el que es nomena correntment *imperialisme*. D'altres voldrien que fos establert sobre la base de la llibertat contractual:

un *Universale Collegium*. Els signataris del document català altament afirmen «que prenen posició entre aquests últims... Creiem, diuen, que la sola forma de govern desitjable dins una organització general d'Europa és la forma republicana i federativa.»

LES FONTS DOCTRINALS DEL NACIONALISME. El pensament filosòfic català. Fulla extraordinària *El Poble Català*, 1917.

El Poble Català del dilluns dia 1.er de gener d'enguany publica sota l'epígraf *Les fonts doctrinals del Nacionalisme*, unes pàgines dedicades al pensament filosòfic català, en les quals es resumeix la bio-bibliografia i el comentari de les figures capdals de la ciència catalana des dels fundadors de la tradició nacional de cultura fins a sos continuadors contemporanis.

Ramón Lull, Arnau de Vilanova, Bernat Metge, Francesc Eximeniç, Anselm Turmeda, Joànn Lluís Vives, Miquel Servet, Jaume Balmes, Xavier Llorenç, Pompeius Gener, Pere Corominas i Eugeni d'Ors omplen les quatre grans fulles ben nodrides de composició que constitueixen l'extraordinari de cap-d'any d'*El Poble Català*.

A pesar de les llacunes i defectes de treball improvisat que podrien assenyalar-se en aquest assaig de divulgació, mereix l'interès dels esperits desvetllats de Catalunya el fet que un diari polític el faci conèixer als seus abonats i l'anuncii com els meetings i com els actes d'intervenció pública ciutadana, amb grans cartells per les cantonades.

FRA ANSELM TURMEDA I SA CONVERSIÓ A L'ISLAMISME, per J.-H. PROBST. *Revue Hispanique*, 1916, vol. XXXVIII, pàgs. 464-496.

M. Probst s'ha especialitzat en l'història de la filosofia catalana. Després d'haver estudiat el *Caractère et origine des Idées du B. Ramon Lull* (Toulouse, Privat 1913) i el *Lullisme de Ramon Sibiude* (íd. íd.), s'ha consagrat a Fra Anselm Turmeda. Prenent peu de la tesi doctoral d'Agustí Calvet — que M. Probst només coneix que de referències, car la dóna com inèdita i és publicada fa tres anys (1) —

(1) A. CALVET, *Fray Anselmo Turmeda*; Barcelona, «Estudio», 1914.

ve a tractar novament del cas Turmeda-Abdallah, refusant les hipòtesis de Miret i Sans, Eugeni d'Ors i Calvet.

M. Probst veu En Turmeda, «moine franciscaine du parti des rigoristes», com un reformador que volia unir en una sola les religions catòlica i musulmana. «Partit vers Tunis amb mercaders genovesos — diu M. Probst, — Turmeda comptava sens dubte de satisfèr la seva curiositat i de dur a bon terme el seu dissenyi d'unificar les dues religions, dissenyi molt pur i molt recte, potser, malgrat de la seva evident imprudència, qui *frisait l'hérésie* (sic). Les circumstàncies no l'afavoriren pas, Sembla que a Tunis els cristians el refusaren molt prompte, com un utopista i un boig, mentre que els musulmans l'acolliren bé. Despitat, en un moment de depressió moral, abraçà l'islamisme, atret potser, que per certes pràctiques higièniques i socials, per l'igualtat i la solidaritat que notava entre els tunisencs, la caritat i la devoció sinceres que podia remarcar cada dia al seu entorn.» Tal és el pensament de M. Probst.

Caldrà dir que ni una sola dada històrica no abona aquesta hipòtesi? Ni el concepte que de Turmeda ens podem fer per les seves obres no l'abona tampoc. No d'una o altra d'aquelles, sinó del conjunt de totes elles, que és el que interessa, se'n desprèn que Turmeda era un escèptic, un descregut. Podia continuar essent-ho, com tants d'altres, vestint els hàbits i dient missa, certament; sigui, però, a causa de caràcter aventurer o d'algún motiu íntim — que ben segur mai no podrem esbrinar-ho, — li fou de gust o de necessitat fugir de la seva terra, i com l'obstacle religiós que hauria deturat a altres per ell no existia, marxà a terra de sarraïns. Descregut, feia de catòlic a Europa; descregut, féu de musulmà a l'Àfrica. De casos com aquest n'hi havia allavors, i n'hi ha ara mateix, moltíssims. El que diferencia Turmeda dels altres trànsfuges, és que era un home d'esperit i de cultura; i així, igual escriu en català obres de regust catòlic, bé que amb certa dosi d'ironia, com n'escriu en àrab una de fanaticament musulmana.

Si M. Probst hagués conegut la butlla de 1412 (publicada en 1914 per fra J. M. PON, *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, pàg. 465), per la qual el papa Benet XIII, a *humil súplica* de Turmeda, torna a admetre'l en el sí de l'església, perdonant-li la passada apostasia, hauria jutjat més encertadament de

fra Anselm. Ara ja no tenim una conversió, sinó *tres* conversions de catòlic a musulmà (1390), de musulmà a catòlic (1412) i altra vegada de catòlic a musulmà (alors de 1420). Còm és possible, doncs, creure en els designis reformistes de Turmeda?

El renegat mallorquí, però, ni podia ni pretenia d'amagar l'ambient on s'educà i on tants anys havia viscut, i així M. Probst té lloc d'assenyalar, en un anàlisi força interessant, el parfum francescà d'alguna part de la *Disputació de l'ase*, i reduir a límits molt restrets el que ella deu a la font aràbiga descoberta per l'Asín y Palacios. Ara, que l'acomparar Turmeda amb Ramón Lull —l'home que mai no sembla enrecordar-se de Deu amb el que per Deu visquí i morí,— és tan inexacte com l'agermanar-lo amb Jacopone de Todi, que fa Aristide Raimondi. — N.

INFORMACIÓ DEL CENTENARI LULIÀ

MEMÒRIA PRESENTADA PER «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS», ALS EXCMS. SENYORS PRESIDENT DE LA DIPUTACIÓ I ALCALDE DE BARCELONA, SOBRE LA CELEBRACIÓ DEL VIe CENTENARI DE LA MORT DE RAMÓN LULL.

EXCEL·LENTÍSSIM SENYOR:

La Secció Històrico-Arqueològica d'aquest Institut d'Estudis Catalans, amb el propòsit de celebrar dignament el vi^e centenari de la mort de Ramón Lull, pròxim a escaure's, va encarregar als senyors Jordi Rubió i Balaguer i Ramón d'Alòs, la redacció d'una Memòria en la qual s'exposés un plan d'intervenció de l'Institut en la commemoració d'aquella data. Veus-aquí el text de la informació que ells han presentada:

Siscents anys estàn per caure des de que morí Mestre Ramón, i bé es pot dir que en la seguida cadena dels seus deixebles, sols isoladament i de tant en tant, s'ha alçat algú qui enfoqués la seva personalitat des d'un punt de vista exacte. En el xiv^{en} segle i principis del xve, quan els nostres reis cedeixen les habitacions de llurs palaus per establir-hi càtedres lul·lianes i les nostres dames ne creen d'altres generosament, en aquell intens moviment nacional, al qual devem els preciosos incunables i gòtics lul·lians de Barcelona i València, i a l'estranger els de Venècia, París i Lió, predomina clarament l'apreciació unilateral de l'*opus* lul·lià, sols concretada a l'estudi de l'*Art General*, dislocada del conjunt de la obra del Mestre. Sembla que aquells comentadors, En Joàn Llobet, o En Daguí, o el frare de Santes Creus Jaume Janer, etc., no haguessin comprès l'interès humà i passionant que en les generoses temptatives den Lull battegava. Adhuc en les terres de llengua catalana, quan encara no havia sonat la hora de l'oblit total per als nostres textos literaris, la producció poètica de Ramón Lull romà del tot desapercebuda, fins pel mateix comentador d'Auzias March, el lul·lista Lluís Joàn Vileta, defensor de

la ortodòxia del Mestre al Concili tridentí, i la única de les seves obres en la llengua original que la bibliografia catalana pot posar al costat de les edicions dels nostres clàssics fetes en la curta aubada de l'impremta catalana, és el *Blanquerna*, i encara *traduït en llengua valenciana*, com a Mallorca més endavant traduïen de l'original vulgar al mallorquí altres llibres lul·lians.

El segle *xvi*^b senyala a Espanya el període de major crèdit i espandiment per a la doctrina lul·liana. Fa la seva entrada triomfal a la Universitat d'Alcalà, portat per En Nicolau de Pax; el cardenal Cisneros reuneix una biblioteca lul·liana i subvenciona esplèndidament l'edició de l'Alfons de Proaza (València, 1515), i finalment, el Concili de Trento alça la prohibició que pesava sobre les obres del Doctor Il·luminat, corresponent a l'entusiasta defensa que'n feren principalment els teòlegs catalans i mallorquins, i abans que ells els Reis d'Aragó o els Cancellers de Barcelona. A l'estranger, en canvi, i principalment a Alemanya, comença a enterbolir-se la comprensió de la doctrina lul·liana, a conseqüència de l'exagerada importància donada per Corneli Agripa i Giordano Bruno a la part purament formal de la seva lògica. En les edicions de Strasburg veiem ja barrejades les obres autèntiques amb les apòcrifes, i per fi, a les darreries de la *xvi*^{na} centúria, se'ns presenta del tot formada la llegenda que convertiria en un alquimista el filòsof mallorquí. Aquesta buida anomenada, no sols havia d'esterilitzar en una falsa direcció bona part dels estudis lul·lians durant prop de doscents anys, sinó també ofegar la producció autèntica den Lull.

I cabalment a una orientació tan equivocada, que a Espanya mai va prevaler, hem d'agrair el més gran monument que la ciència estrangera ha aixecat a la memòria del nostre escriptor. Feia prop de cinc anys que el P. Sollier havia publicat el seu estudi sobre la vida i obres den Ramón Lull, alçant la seva veu contra la falsa escola que en molts centres europeus semblava predominar. En aquell llibre (Amberes, 1708), se resumien les serioses investigacions que molts lulistes d'Espanya, i molt especialment el *nunquam satis laudatus Custurevius*, com deia son germà de religió, havien dedicat a la vida i escrits den Ramón Lull, i en un capítol especial, aprofitant i reforçant els arguments de l'historiador de Mallorca, en Vicents Mut, i fins den Wadding, se demostrava que el *Beatus Raymundus nihil*

exploravisse periclitacione chimica. A pesar de l'autoritat del savi bolandista, Iu Salzinger, després de llargues recerques bibliogràfiques que no arribaren a obrir-li els ulls, se tancava en una torre d'un vell castell del Ducat de Bergen, per a buscar la pedra filosofal, voltat de codis i edicions lul·lianes i sota l'alta protecció de l'Electeur Joàn Guillem. L'únic felíç resultat d'aquelles vanes temptatives, foren la magna edició Maguntina i la immensa arplega de codis catalans i llatins de Mestre Ramón, arrencats però de la nostra terra, que fan avui de Munic el més copiós dipòsit dels seus escrits.

Com tants cops sol ocórrer, una obra guiada per una dèria fantàstica produí resultats ben aprofitables, i tingué en la nostra terra gran ressonància. Salzinger era nomenat Doctor de la Universitat lul·liana de Mallorca, i la seva edició constituïa una de les més feimes bases en què s'apoiaria per destruir les argucies d'un P. Feijóo el savi P. Pasqual, a qui no s'ha agrait encara prou l'esforç de sòlid i imparcial treball que les *Vindiciae lulianae* representen.

El segle XIX^è i la renaixença catalana havien de fer girar els ulls reflexivament al desconegut valor literari i lingüístic de la obra lul·liana. En Jeroni Rosselló, de Mallorca, a l'iniciar la publicació dels escrits originals de Mestre Ramón, preparava una nova època en la història del lul·lisme, en la qual molt més que l'examen de la justesa de les seves proposicions o la llur acceptació com a mètode, interessaria l'escatir la posició espiritual den Lull davant dels problemes que es presenten a la llur intel·ligència humana, i la fecunda unitat d'idea i acció amb què intentaria resoldre'ls.

En Menéndez Pelayo, que tantes planes de la nostra història literària ha fet reviure a l'il·luminar-les amb la seva generosa crítica, és també qui per primera vegada va sentir l'intens valor poètic de la vida del solitari de Miramar. Ell és qui, amb el memorable Discurs llegit a Mallorca en 1884, va retornar-nos la visió integral de la seva imatge mig esborrada.

Des de llavors, alçada la barrera amb què el criteri tancat de les escoles havia acabat per isolar-la i fer-la incomprendible, la dramàtica figura de qui tant ennoblí la nostra llengua és a tota hora ben viva i bategant en nostre record.

La projectada commemoració no serà, doncs, cap festa de pura arqueologia o erudició literària, que pugui dur-se a efecte dins les

quatre parets d'un cercle d'iniciats, sinó que durà aparellada l'adhesió de tots els qui, parlant o no la llengua de Ramón Lull, hagin sentit l'atracció d'aquell prodigi de generosa activitat que va guiar la seva existència.

Però la mateixa popularitat del Beat Ramón, que donarà proporcions de festa nacional al sisè centenari de la seva mort, al mateix temps que assegura el que no quedi desatès l'aspecte sentimental que ha de revestir la commemoració de qui, com ell, és carn i sang de la nostra tradició, permet concretar l'intervenció de l'Institut en forma científicament especialitzada, que pugui servir de punt de partida per a ulteriors estudis.

Cap obra de necessitat més immediata que l'edició de les obres lul·lianes conservades en català. La constància i escrupulositat en el treball de què dona mostra la *Comissió editora d'obres de Ramón Lull*, de Palma de Mallorca — que amb la terminació, anunciada per a ben aviat, del magne *Libre de contemplació*, ha reincorporat a la literatura catalana una de les obres més extraordinàries que cap literatura vulgar migeval pugui presentar en el gènere especulatiu, — permeten considerar aquesta tasca com immillorablement atesa, i encaminar en altra direcció els esforços de l'Institut, sens perjudici que contribuïxi en alguna forma a l'estampació del *Blanquerna*, amb la qual, valent-se de la nostra còpia fotogràfica del text muniquès, projecta la Comissió celebrar el centenari vinent.

Els lul·listes mallorquins que integren la Comissió, han sentit sovint la falta d'un instrument preparatori i auxiliar de treball, que en alguna ocasió s'és feta dolorosament sensible. Ens referim a la bibliografia dels textos manuscrits de Ramón Lull, sense la qual és prematur pensar en la selecció i tria dels millors codis, que una edició crítica imposa. Així ho va comprendre, ja fa més de cinquanta anys, el que inicià la publicació de les obres lul·lianes, i fruit del seu treball fou una bibliografia que la Biblioteca Nacional de Madrid, on se conserva inèdita, li premià en 1861, i és avui dia la fita d'una orientació remarcable, que és molt de doldre que no hagi sigut abans seguida. Però aquest treball, que En Rosselló reduí gairebé a Mallorca, és precis estendre'l a totes les biblioteques nacionals i estrangeres on puguin trobar-se codis de Ramón Lull. Anant per parts, examinant

un a un els fons més importants i dreçant-ne el catàleg respectiu per a reunir i coordinar després el resultat en un volum de síntesi final, arribaríem de segur a anotar una xifra fantàstica de codis, que constituirien el monument més grandíols que poguéssim alçar al poeta filosof.

La bibliografia dels codis i impresos lul·lians, faria possible l'establir documentalment el catàleg definitiu dels escrits del nostre autor. Des de les llistes fetes en vida de l'autor (1311), moltes vegades s'intentà semblant tasca. Recordem aquí, com és de justícia, les primeres temptatives de Bouvelles, A. de Proaza i Pax, i les seves successives ampliacions fins a arribar als de Wadding i Nicolàs Antonio, reproduïts més tard pel P. Custurer i el P. Sollier, i en el mateix segle XVIII els de Salzinger i el P. Pasqual, base gairebé única de la classificació de l'*Histoire littéraire de la France*, i avui dia encara de consulta indispensable per la justesa de crítica amb què foren dreçats. Ells constitueixen els precedents de la bibliografia que avui demanem com un ideal, i han d'ésser la pedra de toc de la seva exactitut.

Els treballs que a la bibliografia lul·liana dediqui l'Institut no seràn més que una conseqüència del primer pas donat a l'encarregar al piorat amic Mateu Obrador, que ja particularment havia dut a cap tasca igual a la Biblioteca Marciana de Venècia, l'inventari dels codis catalans den Lull, existents a Munic i Milà. Persistint en igual orientació, el senyor Rubió i Lluch, des de la seva càtedra de Literatura catalana i en un sumari que publicà de les seves lliçons, va exposar, en línies generals, la producció en vulgar de Mestre Ramón, prou nombrosa i que indubtablement anirà augmentant com més s'eixamplin els horitzons de la bibliografia lul·liana. En aquella ocasió excità ardentment sos deixebles a ocupar un lloc en l'empresa tants cops somniada i senyalà la pròxima data del centenari lul·lià, com la més indicada per consagrar-la amb l'èxit.

No menys important que aquesta tasca per a la definitiva fixació de l'*opus* lul·lià, ha de ser la bibliografia dels codis del nostre Ramón Lull, conservats a les biblioteques d'Europa. París, Oxford, Munic, Milà, Roma, Palma de Mallorca, són, entre molts altres, veritables panteons de la literatura lul·liana. De cap altre escriptor català, i de

pocs de l'estranger, se troba tal abundància de codis a Europa. El prestigi universalment sentit de la seva personalitat, l'infadigable proselitisme de sos deixebles, fins les apassionades invectives de sos detractors i la sugestió de la seva fama de devot de l'oculisme, multiplicaren per tot arreu les còpies dels seus llibres.

Aquest és, sens perjudici d'altres iniciatives més generals que l'Institut prengué, d'acord amb les altres societats culturals de terres de llengua catalana, el camp en què, al nostre entendre, s'hauria de fer sentir la seva acció interna, corresponent al caràcter d'especialitzada acció que li senyalen, tant la seva carta de constitució com la tradició dels anys que porta de vida.

Corresponent, doncs, a l'honorós càrrec que va fer-nos la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut, proposem en aquestes breus indicacions, que no tenen la pretensió d'ésser completes ni ordenades amb rigor científic: 1. La creació, amb motiu del pròxim centenari, d'una comissió d'Estudis històrics lul·lians, organitzada per l'Institut, que cuidés de coordinar els esforços dels erudits catalans que s'ediquin a treballs bibliogràfics o literaris sobre Ramón Lull. La seva bibliografia definitiva i rigorosament històrica i la publicació d'un recull crític de documents a ella relatius, com a base d'una història del lul·lisme; l'estudi de la iconografia lul·liana, a la qual ha fet ja curioses aportacions el *Bulletí de la Societat Arqueològica de Palma*, i per a la qual els codis historiats donarien interessantíssims materials; l'inventari i extracte dels processos sobre lul·lisme, que al costat de son interès essencial ne presenten un altre no menyspreuable com a documents de la història local..., tot són assumptes que esperen un investigador que s'hi dediqui. 2. Demanar a nostres Corporacions Patronals, la Diputació Provincial i l'Ajuntament de Barcelona, que donguin a l'Institut els medis extraordinaris suficients per solemnitzar el vi^è centenari de la mort de Ramón Lull amb la publicació d'una sèrie de *Estudis bio-bibliogràfics lul·lians*, que podria obrir-se amb els següents treballs, que seràn ben aviat en disposició d'anar a l'impremta: a) A. Gottron: L'edició maguntina de Salzinger, amb l'estudi de la formació del dipòsit de Munic, i el catàleg dels codis lul·lians a Mainz; b) Duràn-Rogent: Bibliografia de les obres impreses de Ramón Lull; c) Aguiló: Catàleg dels manuscrits lul·lians a Mallorca;

d) Alòs: Catàleg dels codis lul·lians de Roma; e) Rubió: Catàleg dels codis lul·lians en llatí a Munic.

Barcelona, 15 d'abril de 1914.

JORDI RUBIÓ I BALAGUER. — RAMÓN D'ALÒS.

TASQUES EDITORIALS. — Podem dir que el document de l'Institut d'Estudis Catalans que acabem d'extractar, donà el sò de serietat i d'eficàcia que calia per la commemoració del Centenari.

Ultra el programa de l'Institut que es va complint amb regularitat meditada i assabentada dels millors estudis, hi ha hagut a Catalunya un avanç de popularització de l'obra de Ramón Lull i de comprensió de la seva vida, que completa els estudis de Mossèn Antoni Blanch, *Vida del Beat Ramón Lull, màrtir i Doctor* (Barcelona 1907). De Mossèn Joan Avinyó, *El terciari franciscà Beat Ramón Lull Doctor Arcangèlic i Mestre de Crist. Sa vida i la Història contemporània* (Igualada, 1913); i els treballs anteriors amb motiu de l'Homenatge de començ de segle (Barcelona 1901); amb motiu del Congrés Universitari Català (Barcelona 1904).

Com immediatament anteriors a la Commemoració del Centenari, cal esmentar entre la bibliografia lul·liana l'anuari de les lliçons del Dr. Rubió i Lluch en Els Estudis Universitaris Catalans (Barcelona 1911); l'estudi dels senyors Elies Rogent i Estanislau Durán sobre les edicions lul·lianes de la Biblioteca Universitaria de Barcelona (1913); les recensions de D. Jordi Rubió i Balaguer raportant les seves investigacions lul·lianes en la Biblioteca de Zunisten (Tirol), de les quals féu també un catàleg complet per la Junta d'Ampliació d'estudis de Madrid (1913).

La Comissió editora de les obres de Ramón Lull publicà el *Llibre de contemplació, El Blanquerna*, per primera vegada en català (1914), ja que l'edició de 1521 era en valencià; el *Llibre de Santa Maria* i el *De benedicta te in mulieribus*, d'escola lul·liana (1915).

Cal també fer especial menció del llibre *Xilografies antigues del Beat Ramón Lull* (Mallorca 1915), per l'estampador Felip Guasp, hereu de la casa del seu nom que ja estampava obres lul·lianes en el segle xvii.^è Reprodueix, ara, algunes xilografies del segle xviii.^è triades entre les moltes que encara es conserven en la seva impremta.

ACTES COMMEMORATIUS. — A Mallorca i a Barcelona s'han celebrat diferents actes commemoratius del Centenari. Una fulla periòdica sots el títol *Ramón Lull*, es convertí en crònica i diari de les Festes Mallorquines. L'Ajuntament de Palma organitzà un Certamen literari; la convocatòria del qual fou publicada el 8 de Març de 1915.

L'Universitat de Barcelona organitzà pel febrer d'enguany una exposició bibliogràfica lul·liana a la que concorregueren també l'Institut d'Estudis, l'Ateneu, el Seminari i altres corporacions científiques i literaries, celebrant-se amb motiu de la dita exposició conferències a càrrec dels Drs. Rubio Borràs, Casadesús i Carreras Artau.

Aquest darrer, en la seva càtedra d'ètica de la Facultat de Filosofia inclogué, amb motiu del Centenari, en el programa de les lliçons del 3.er curs, un estudi especial sobre les concepcions ètiques de Ramón Lull.

A l'Ajuntament de la ciutat de Mallorca llegiren l'any 1915 les seves conferències, posteriorment publicades:

D. Joan Alcover: *El lulismo en Mallorca desde mediados del siglo XIX.*

D. J. Borràs Rullàn: *El sistema científico luliano. Exposición i crítica.*

D. Miquel Ferri: *Ramón Lull. Valor universal.*

D. Llorenç Riber: *Vida i actes del benaventurat martir Ramón Lull.*

Al Foment del Civisme de la ciutat mallorquina donà també una conferència D. Salvador Galmés, de la qual extractà la seva *Vida compendiosa del Beato Ramón Lull* (Mallorca, 1915), popularitzada junt amb la vida popular del Beato Ramón Lull, escrita en dialecte mallorquí pel Rnt. Borràs Rullàn.

CONFERÈNCIES. — La càtedra de l'Ateneu Barcelonés ha estat honorada aquest any amb conferències lul·lianes de D. M. S. Oliver, D. Llorenç Riber i el Dr. Casadesús.

A l'Ateneu Enciclopèdic Popular el Dr. Rubio Borràs donà una conferència sobre *Raimundo Lulio pecador, asceta y sabio.*

L'Acadèmia de Bones Lletres publicà l'any 1915 els treballs següents:

S. Bové: *Ramón Lull y la llengua llatina*, provant com En Lull coneixia el llatí i en llatí va escriure bastants obres.

- S. BOVÉ: *La vida coetania segons lo ms. del Museu Britànich*. Publicació per primera vegada de la versió catalana d'aquesta biografia contemporània de l'autor i que té valor d'autobiografia.
- M. MIRET I SANS: *Noves biogràfiques d'En Ramón Lull*, amb documents de caràcter particular sobre la família de Mestre Ramón; i aquest any el *Catàleg de les obres lulianes d'Oxford*, de D. JOÀN BATISTA I ROCA, en el qual s'analitzen els fons lul·lians de les Biblioteques d'Oxford, principalment la Bodleina, rics sobre tot en obres d'alquímia atribuïdes falsament a Ramón Lull.

L'EDICIÓ MAGUNTINA. — Hem dit ja que el pla de l'Institut d'Estudis s'acompleix metòdicament. Cal afegir que l'any 1915 es publicà el llibre del Dr. A. Gottron: *L'edició maguntina de Ramón Lull* i que estàn en curs d'impressió els altres treballs.

ELS QVADERNS D'ESTVDI, dediquen plenament aquest nombre a la memòria de Ramón Lull, especialment actual aquest any per complirse el sisè centenari del seu trànsit. Aquest centenari ha estat en certa manera un avenç més en la vindicació que d'un quant temps ençà es ve fent de la figura del gran pensador català, obscurida no menys per la llegenda massa piadosa que per l'oblit irreflexiu i sovint maliciós amb què s'havia anat embolicant l'història de l'actuació catalana.

Els QVADERNS D'ESTUDI, que una ambició de lluita fundava tant com un tranquil desig d'acollir dintre les seves planes totes les palpitacions de l'ascensió de la nostra cultura, consideren en aquest nombre Ramón Lull especialment del punt de vista educatiu estant. Així han traduït i recensionat l'assaig de Lluís Pastre, *La Pedagogia de Ramón Lull* publicat per la *Revue Catalane* de Perpinyà. Dintre la secció ordinària de records d'escola, ha assajat de donar els de Ramón Lull, segons poden col·legir-se de quant indret de la seva obra. Intenten així mateix els Q. D'E. senyalar una bella obra a fer, que és una ontologia filosòfica del nostre pensador migeval, veritable camí a una comprensió més general d'ell. I per fi, acompanyen els diversos treballs que integren el nombre commemoratiu amb dos retrats, força populars, existents a Barcelona, en els dos fogars cabdals de la nostra cultura: l'Institut d'Estudis Catalans, i l'Universitat Literària.

APÈNDIX AL N. 3

INSTITUCIONS D'ENSENYANÇA
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

HORARIS

ESCOLA D'INDÚSTRIES TEXTILS

PRIMER CURS

Tecnologia textil. — Dilluns i dijous, de 8 a 9.

Teoria dels teixits. — Dilluns i dijous, de 9 a 10.

Dibuix artistic. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11 1/2.

Quimica general. — Dilluns, dimecres i divendres, de 11 1/2 a 12 1/2.

Practiques dels teixits. — Dilluns, dimarts, dimecres, divendres i
dissabte, de 15 a 16 1/2.

Matematiques. — Dimarts, dimecres, divendres i dissabte, de 9 a 10.

Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.

Fisica. — Dimarts i dijous, de 11 1/2 a 12 1/2.

Practiques de tecnologia. — Dimecres i dissabte, de 8 a 9.

Practiques de Quimica. — Dijous, de 15 a 18.

SEGÓN CURS

Practiques de tecnologia. — Dilluns i dijous, de 8 a 9.

Teixit mecànic. — Dilluns i dijous, de 9 a 10.

Dibuix artistic. — Dilluns i dimecres, de 10 a 11 1/2.

Fisica. — Dilluns i divendres, de 11 1/2 a 12 1/2.

Practiques dels teixits. — Dilluns, dimecres i divendres, de 15 a 16 1/2.

- Tecnologia textil. — Dimarts i divendres, de 8 a 9.
Teoria dels teixits. — Dimarts i divendres, de 9 a 10.
Dibuix aplicat als teixits. — Dimarts i divendres, de 10 a 11 1/2.
Química textil. — Dimarts, dijous i dissabte, de 11 1/2 a 13.
Pràctiques de filatura. — Dimarts i dissabte, de 15 a 16 1/2; dijous,
de 15 a 18.
Filatura. — Dimecres i dissabte, de 9 a 10.
Dibuix linial. — Dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.

TERCER CURS

- Filatura. — Dilluns i dijous, de 9 a 10.
Dibuix artístic. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11 1/2.
Dibuix aplicat als teixits. — Dilluns, dimarts, dijous i divendres,
de 11 1/2 a 12 1/2.
Pràctiques de tecnologia. — Dimarts i divendres, de 8 a 9.
Teixit mecànic. — Dimarts i divendres, de 9 a 10.
Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.
Pràctiques de teixits. — Dimarts i dissabte, de 15 a 16 1/2.
Tecnologia textil. — Dimecres i dissabte, de 8 a 9.
Teoria dels teixits. — Dimecres i dissabte, de 9 a 10.
Física. — Dimecres i dissabte, de 11 1/2 a 12 1/2.
Pràctiques de filatura. — Dimecres y divendres, de 15 a 16 1/2.

ESCOLA DE BLANQUEIG, TINTORERÍA, ESTAMPACIÓ I APRESTATS

PRIMER CURS

- Tecnologia textil. — Dilluns i dijous, de 8 a 9.
Dibuix artístic. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11 1/2.
Química general. — Dilluns, dimecres i divendres, de 11 1/2 a 12 1/2.
Matemàtiques. — Dimarts, dimecres, divendres i dissabte, de 9 a 10.
Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.
Física. — Dimarts i dijous, de 11 1/2 a 12 1/2.
Pràctiques de Química. — Dimarts i dissabte, de 16 1/2 a 18 1/2;
dijous, de 15 a 18.
Pràctiques de Tecnologia. — Dimecres i dissabte, de 8 a 9.

SEGÓN CURS

Pràctiques de Tecnologia. — Dilluns, dijous i divendres, de 8 a 9.
Matèries colorants. — Dilluns, i dimecres, de 10 a 11 1/2; dissabte,
de 8 a 9.

Física. — Dilluns i divendres, de 11 1/2 a 12 1/2.

Tecnologia química del blanqueig. — Dilluns, dimecres i divendres,
de 16 1/2 a 18 1/2.

Tecnologia textil. — Dimarts i divendres, de 8 a 9.

Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.

TERCER CURS

Aprestats. — Dilluns, dimecres, dijous i divendres, de 9 a 10.

Dibuix artístic. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11 1/2.

Tecnologia mecànica del blanqueig, etc. — Dilluns, dimarts, dimecres,
dijous i divendres, de 15 a 18.

Pràctiques de Tecnologia. — Dimarts i divendres, de 8 a 9.

Comptabilitat industrial. — Dimarts i dissabte, de 9 a 10.

Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.

Tecnologia textil. — Dimecres i dissabte, de 8 a 9.

Física. — Dimecres, de 11 1/2 a 12 1/2.

ESCOLA DE TENERÍA

PRIMER CURS

Química tecnològica de l'adob. — Dilluns i dijous, de 9 a 10; dissabte,
de 11 1/2 a 12 1/2.

Dibuix artístic. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11 1/2.

Química general. — Dilluns, dimecres i divendres, de 11 1/2 a 12 1/2.

Pràctiques de Química. — Dilluns, dimecres i dijous, de 16 1/2 a 18 1/2.

Matemàtiques. — Dimarts, dimecres, divendres i dissabte, de 9 a 10.

Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.

Física. — Dimarts i dijous, de 11 1/2 a 12 1/2.

Química analítica de l'adob. — Dimarts i divendres, de 15 1/2
a 18 1/2.

QVADERNS D'ESTVDI

SEGÓN CURS

- Dibuix artístic. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11 1/2.
Dibuix linial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.
Física. — Dilluns i divendres, de 11 1/2 a 13.
Pràctiques d'adob. — Diària, de 15 a 18.

DIRECTORS D'INDÚSTRIES QUÍMIQUES

PRIMER CURS

- Matemàtiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 12 a 13.
Nocions de Ciències Naturals. — Dilluns, dimecres i divendres, de 12 a 13.
Física general. — Dimarts, dijous i dissabte, de 15 a 16.
Química teòrica. — Dilluns, dimecres i divendres, de 15 a 16.
Preparació de còssos inorgànics. — Dilluns, dimecres i divendres, de 16 a 20.
Preparació de còssos orgànics. — Dimarts, dijous i dissabte, de 16 a 20.

SEGÓN CURS

- Matemàtiques. — Dilluns, dimecres i divendres, de 12 a 13.
Síntesi química. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 20.
Tècnica física. — Dilluns, dimecres i divendres, de 11 a 12.
Anàlisi qualitatiu. — Dilluns, dimecres i divendres, de 16 a 20.
Pràctiques de síntesi química. — Dimarts, dijous i dissabte, de 15 a 19.
Dibuix industrial. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11 1/2.

ESCOLA SUPERIOR D'AGRICULTURA

CURS PREPARATORI

- Aritmètica. — Diària, de 8 a 9.
Problemes d'Aritmètica. — Dilluns, dimecres i divendres, de 9 1/4 a 9 3/4.

- Francès. — Dilluns, dimecres i divendres, de 9 $\frac{3}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$; dimarts, dijous i dissabte, de 9 $\frac{1}{4}$ a 9 $\frac{3}{4}$.
- Italià. — Dimarts, dijous i dissabte, de 9 $\frac{3}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$.
- Elements d'Història Natural (Geològia). — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 $\frac{1}{2}$ a 11 $\frac{1}{2}$.
- Elements de Química. — Dilluns i dimecres, de 10 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$; divendres, de 10 $\frac{1}{2}$ a 11 $\frac{1}{2}$.
- Elements de Física. — Dimarts, dijous, divendres i dissabte, de 11 $\frac{3}{4}$ a 13 $\frac{1}{4}$.

PRIMER CURS

- Legislació agrària. — Diària, de 8 a 9.
- Geometria analítica. — Dilluns, dimecres i divendres, de 9 $\frac{1}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$; dimarts i dijous, de 15 $\frac{1}{2}$ a 17.
- Dibuix. — Dilluns i divendres, de 10 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$.
- Anatomia i Fisiologia vegetals. — Dimarts, dijous i dissabte, de 9 $\frac{1}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$; dimecres i divendres, de 15 $\frac{1}{2}$ a 18.
- Anatomia, Fisiologia i Higiene animals. — Dimarts, dimecres i dijous, de 10 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$.

SEGÓN CURS

- Termodinàmica i Mecànica. — Diària, de 8 a 9.
- Filotècnia. — Dilluns, dimecres i divendres, de 9 $\frac{1}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$.
- Dibuix. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$.
- Zoologia. — Dimarts, dijous i dissabte, de 9 $\frac{1}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$; divendres, de 15 $\frac{1}{2}$ a 17 $\frac{1}{2}$.
- Topografia. — Dimarts i dijous, de 10 $\frac{1}{2}$ a 12; dilluns i dimecres, de 15 $\frac{1}{2}$ a 17.

TERCER CURS

- Silvicultura. — Diària, de 8 a 9.
- Economia agrícola. — Diària, de 9 $\frac{1}{4}$ a 10 $\frac{1}{4}$.
- Construccions rurals. — Dilluns, dimecres, divendres i dissabte, de 10 $\frac{1}{2}$ a 11 $\frac{1}{2}$.

QVADERNS D'ESTVDI

Hidràulica.— Dilluns, dimecres, divendres i dissabte, de 11 $\frac{3}{4}$ a 12 $\frac{3}{4}$.
Biologia. — Dimarts, de 11 a 12; dijous, de 10 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$; divendres,
de 18 a 20.
Patologia.— Dimarts, de 12 $\frac{1}{4}$ a 13 $\frac{1}{4}$; dimecres i divendres, de 15 $\frac{1}{2}$
a 17 $\frac{1}{2}$.

ESCOLA ELEMENTAL DEL TREBALL

Fusters i Capataços d'obres

PRIMER CURS

Matemàtiques. — Dimarts, de 20 a 21; dissabte, de 19 a 20.
Mecànica i Física. — Dijous i dissabte, de 20 a 21.
Pràctiques de taller. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 21.
Dibuix. — Dimarts i dijous, de 19 a 20.

SEGÓN CURS

Geometria descriptiva. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 20.
Dibuix. — Dimarts, dijous i dissabte, de 20 a 21.
Pràctiques de taller. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 21.

Opevaris d'indústries químiques

PRIMER CURS

Matemàtiques. — Dilluns i dimecres, de 20 a 21.
Nocions de Física i Química. — Dimarts, dijous i dissabte, de 20 a 21.
Pràctiques de Física i Química. — Dimarts, dimecres, dijous i dis-
sabte, de 19 a 20; divendres, de 19 a 21.

SEGONS CURS

Química amb nocions d'anàlisi. — Dilluns, dimarts, dimecres i di-
jous, de 20 a 21.

APÈNDIX AL N. 3.—HORARIS

Pràctiques de Química. — Dilluns, dimarts, dimecres dijous, de 19 a 20; divendres i dissabte, de 19 a 21.

Teixidors

PRIMER CURS

Teoria dels teixits. — Dilluns i dijous, de 20 a 21.
Pràctiques i dibuix de teixits. — Diària, de 19 a 20.

SEGÓN CURS

Teoria dels teixits. — Dimarts i divendres, de 20 a 21.
Teixit mecànic. — Dilluns i dijous, de 20 a 21.
Pràctiques i dibuix de teixits. — Diària, de 19 a 20.

TERCER CURS

Teixit mecànic. — Dimarts i divendres, de 20 a 21.
Pràctiques i dibuix de teixits. — Diària, de 19 a 20.

Maquinistes conductors de màquines de vapor.

A més de les ensenyances de manyans de màquines, la següent:
Coneixement teòric i pràctic de les calderes i màquines de vapor. —
Dilluns i dimecres, de 19 a 21.

Mecànics automovilistes

A més de les ensenyances de l'especialitat de manyans de màquines, la següent:
Coneixement teòric i pràctic dels automòvils. — Dilluns, dimecres
divendres, de 19 a 20.

QVADERNS D'ESTVDI

Electricistes

PRIMER CURS

Matemàtiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 20 a 21.

Nocions de Mecànica, Física i Química. — Dijous i dissabte, de 19 a 20.

Dibuix i pràctiques. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 21.

SEGÓN CURS

Matemàtiques. — Dijous i dissabte, de 19 a 20.

Nocions de Mecànica, Física i Química. — Dimarts, de 19 a 20.
dissabte, de 20 a 21.

Electricitat. — Dimarts i dijous, de 20 a 21.

Dibuix i pràctiques. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 21.

TERCER CURS

Nocions de Mecànica, Física i Química. — Dimarts i dijous, de 20 a 21.

Electricitat. — Dimarts i dijous, de 19 a 20; dissabte, de 19 a 21.

Dibuix i pràctiques. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 21.

Fonedors i Modelistes

PRIMER CURS

Matemàtiques. — Dilluns i dimecres, de 20 a 21.

Física, Química i Mecànica. — Dilluns i divendres, de 19 a 20.

Dibuix i pràctiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 20.

SEGÓN CURS

Matemàtiques. — Dilluns i divendres, de 19 a 20.

Física, Química i Mecànica. — Dimecres, de 19 a 20; divendres,
de 20 a 21.

Dibuix i pràctiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 21.

TERCER CURS

Matemàtiques. — Dimecres, de 19 a 20; divendres, de 20 a 21.
Física, Química i Mecànica. — Dilluns i dimecres, de 20 a 21.
Dibuix i pràctiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 21.

Manyans de màquines

PRIMER CURS

Matemàtiques. — Dilluns i dimecres, de 19 a 20.
Física i Química. — Dimecres i divendres, de 20 a 21.
Mecànica. — Dilluns, de 20 a 21; divendres, de 19 a 20.
Dibuix i pràctiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 21.

SEGÓN CURS

Matemàtiques. — Dimecres i divendres, de 20 a 21.
Física i Química. — Dilluns, de 20 a 21; divendres, de 19 a 20.
Mecànica. — Dilluns i dimecres, de 19 a 20.
Dibuix i pràctiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 21.

TERCER CURS

Matemàtiques. — Dilluns, de 20 a 21; divendres, de 19 a 20.
Física i Química. — Dilluns i dimecres, de 19 a 20.
Mecànica. — Dimecres i divendres, de 20 a 21.
Dibuix i pràctiques. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 21.

Delineants

Dibuix per Delineants. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 21.

Altres ensenyances

Francès, primer i segón cursos. — Dimarts, dijous i dissabte, de 19 a 21.

ESCOLA SUPERIOR DELS BELLS OFICIS

Dibuix i Color. — Diària, de 11 a 13.

Esculptura. — Diària, de 9 a 10 $\frac{3}{4}$.

Geometria descriptiva. — Dilluns, dimecres i dijous, de 19 a 20.

Química ceràmica. — Dilluns, dimecres i divendres, de 15 $\frac{3}{4}$ a 18 $\frac{3}{4}$.

Pràctica de ceràmica. — Dimarts, dijous i dissabte, de 17 $\frac{3}{4}$ a 18 $\frac{3}{4}$.

Pràctica de fusteria. — Dilluns, dimecres i divendres, de 17 a 18 $\frac{3}{4}$.

Construcció. — Dilluns, dimecres i divendres, de 15'45 a 16'45.

Floricultura. — Dimarts, dijous i dissabte, de 15 a 17.

Estudis gràfics de jardineria. — Dilluns, dimecres i divendres, de 15 $\frac{1}{2}$ a 17 $\frac{1}{2}$.

Història de l'Art. — Dimarts, dijous i dissabte, de 8 $\frac{1}{2}$ a 9 $\frac{1}{2}$.

Tapiceria. — Dilluns, dimecres i divendres, de 8 CE a 10 CE; dimarts i dijous, de 15 $\frac{1}{2}$ a 17 $\frac{1}{2}$.

ESCOLA DE FUNCIONARIS D'ADMINISTRACIÓ LOCAL

PRIMER CURS

Nocions Generals del Dret. — Dimarts i divendres, de 20 a 21.

Dret Administratiu Espanyol. — Dimarts i dijous, de 19 a 20, i dissabtes, de 20 a 21.

Dret Orgànic Municipal. — Dilluns, dimecres i divendres, de 19 a 20.

Aritmètica, Comptabilitat i Nocions d'Estadística. — Dimecres, de 20 a 21, i dissabtes, de 19 a 20.

Teoria de la Hisenda Pública. — Dilluns i dijous, de 20 a 21.

SEGÓN CURS

Hisendes Locals. — Dilluns (pràctica), i dimecres i dissabtes, de 8 a 9,

Funcions Especials del Secretari. — Dilluns i dimecres, de 19 a 20, i divendres, de 20 a 21.

Llei de Justícia Municipal. — Dilluns, de 20 a 21, i divendres, 19 a 20.

Legislació Financiera Espanyola. — Dimarts i divendres, de 8 a 9.

Procediments Administratius. — Dimecres, de 20 a 21, i dissabtes, de 19 a 20.

APÈNDIX AL N. 3.—HORARIS

Serveis Municipals de caràcter tècnic. — Dilluns i dijous, de 8 a 9.
Règims d'Administració Local a l'estranger. — Dimarts i dijous,
de 19 a 20.

ESCOLA DE TALL

Capells. — Diària, de 15 a 16 $\frac{1}{2}$.

Aritmètica i Geometria. — Dilluns, dimecres i divendres, de 17 a 18.

Tall i Confecció de roba blanca, vestits i cotilles. — Diària, de 17 a 19.

Dibuix. — Diària, de 19 a 21.

Física i Química aplicades al coneixement de les matèries de vestir
i a la seva conservació. — Dimarts, dijous i dissabte, de 18 a 19.

ESCOLA CATALANA D'ART DRAMÀTIC

Ensenyances: Recitació i Declamació. — Pràctiques escèniques. —
Gramàtica Catalana. — Història de l'Art. — Història del Teatre. —
Indumentaria.

HORARI:

Dilluns, dimecres i divendres no festius de 19 a 21.

INSTITUCIONS D'ENSENYANÇA
DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

HORARI

ESCOLA SUPERIOR DE BIBLIOTECÀRIES

PRIMER CURS

Teoria i història de la Cultura. — Diària, de 11 a 12.

Llatí (primer curs). — Diària, de 12 $\frac{1}{4}$ a 13 $\frac{1}{4}$.

Català. — Dilluns, dimecres i divendres, de 18 a 19.

Bibliologia. — Dilluns, de 8 $\frac{1}{2}$ a 9 $\frac{1}{2}$.

Principis i desenvolupament de les Ciències físiques i naturals. — Diària, de 9 $\frac{3}{4}$ a 10 $\frac{3}{4}$.

SEGÓN CURS

Classificació de les Ciències. — Dimarts, dijous i dissabte, de 10 a 11.

Llatí (segón curs). — Dimarts, dijous i dissabte, de 11 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$.

Biblioteconomia. — Diària, de 8 $\frac{3}{4}$ a 9 $\frac{3}{4}$. (El dilluns, de 17 a 18.)

Llengua grega (primer curs). — Dilluns, dimecres i divendres, de 11 $\frac{1}{2}$ a 12 $\frac{1}{2}$.

Geografia general. — Dilluns, dimecres i divendres, de 10 a 11.

Història de la Literatura general i espanyola. — Dilluns, dimecres i divendres, de 12 $\frac{1}{2}$ a 13 $\frac{1}{2}$.